

Kirken midt i bygda

***Varteig kirke 150 år
1859 - 2009***

Utgitt av Varteig menighetsråd i forbindelse med Varteig kirkes 150-årsjubileum i 2009.

Redaksjonskomité:

Ingrid D. Levinsen, Torstein Wågsås, Øistein Bøe, Knut Bøe og Ketil Strebel

Redigert av Ketil Strebel

Trykk: Grefslie Trykkeri, Mysen

Opplag: 1.500

Logoen for kirkejubileet er tegnet av Kjell Lunde.

ISBN 978-82-303-1243-8

Kirken midt i bygda

Varteig kirke 150 år

1859 - 2009

Forord

I anledning Varteig kirkes 150 års jubileum har menighetsrådet valgt å gi ut et jubileumsskrift. Meningen er å fortelle litt om kirken i dag og litt om kirkens historikk.

Menighetsrådet har valgt å la hele året 2009 være et jubileumsår med arrangementer fordelt gjennom hele året. Mange

har vært i sving og mange dugnadstimer nedlagt.

Menighetsrådet vil takke alle som har vært i sving for å feire kirkens 150 års jubileum og tror markeringen av jubileet vil styrke samholdet og menighetslivet i Varteig.

Thorleif Thalberg
leder i Varteig menighetsråd

Hilsen fra soknepresten

Her er Guds hus, her er himmelens port!

Disse ordene utbryter Jakob, i 1. Mosebok, etter at han i en drøm hadde sett en stige som strakte seg mot himmelen.

Han hadde sett Guds engler gå opp og ned på den, og han hørte Guds stemme i drømmen, og Gud ga ham et løfte, ikke ulikt det hans bestefar Abraham også hadde fått, om at slekten skulle bli stor, at i deres ætt skulle alle slekter på jorden velignes. Abraham og Jakob var begge stamfedre til Jesus.

Etter at Jakob våkner av drømmen er det altså han utbryter: «Sannelig, Herren er på dette sted, og jeg visste det ikke! Her er Guds hus, her er himmelens port.» (1. Mos 28, 16f)

Her er Guds hus, her er himmelens port! I 150 år har det stått et gudshus i Varteig som vi nå ferier jubileum for. Og før det stod her andre kirker.

I 150 år har mennesker i Varteigbygda kommet til kirken med sine barn til dåp, med sin ungdom til konfirmasjon, med sine kjæresten til bryllup, og med sin sorg til begravelser for deres kjære.

I 150 år har menigheten vært samlet til gudstjenester. Prestene har skiftet og liturgiene likeså. Menigheten har heller ikke alltid vært den samme. Noen ganger har det vært mange, andre ganger færre. Men gudstjenestene har vært holdt, søndag etter søndag. Mennesker har møtt sin Gud og sin Frelser gjennom ordet som har lydt og gjennom salmer som er sunget. Og slekter følger slekters gang.

Det er store perspektiver knyttet til et gammelt kirkehus. Skjønt så gammelt er det ikke i denne sammenheng. For sammenhengen vi står i strekker seg langt bakover, langt utover og langt framover. Vi står i en sterk og lang tradisjon – tilbake til Jakob og lenger enn det. Vi står i en tradisjon som strekker seg ut i hele verden der den kristne kirke finnes og har sine forsamlinger av troende, som vi. Og framtidsperspektivet er evig.

Det er en vakker kirke vi feirer dette året. Det er en stolt tradisjon vi står i, også i Varteig. Men det viktigste perspektivet er likevel, for meg, at denne vakre, hvite, trekirken representerer så mye mer: Her er Guds hus! Her er himmelens port!

Her lever våre liv med alle dets hverdager og noen høytidsdager, med motgang og medgang, sorg og glede og alt hva livet bringer med. Så står kirken vår der som et vitnesbyrd om at det finnes en himmel over Varteig, og over oss. Det finnes en Gud, som har skapt oss og som elsker oss. Til hans hus er vi alltid velkommen, enten huset ser sånn eller slik ut.

Før Jakob var det bare en stein i ødemarken som ble hans helligsted. Huset i seg selv har ingen betydning, om ikke det huser en levende menighet og en levende Gud!

Dette perspektivet er det avgjørende at vi tar med, både i jubileumsåret og videre. Kirken vår - der den står midt i bygda og peker oppover, og kaller til gudstjenester og andre samlinger i Guds navn – er Guds hus! Og her er himmelens port!

Ingrid D. Levinsen
sokneprest i Varteig

Hilsen til Varteig menighet

i anledning 150-årsjubileet for Varteig kirke

Biskop Helga Haugland Byfuglien.

I 150 år har den hvite, staselige korskirken vært et vakkert, varmt og viktig samlingspunkt for folket i Varteig. Den er den tredje kirken i Varteig. Evangeliet har vært formidlet her. Våre kristne verdier er tatt imot og gitt videre i kirkens rom, gjennom alle slags tider, både i høytid og i hverdager.

Når mennesker samles, er det forskjellige veier å følge og ulike reisemåter.

Før kom noen til hest, noen gikk og noen ble båret. Folk måtte tidlig opp og gå langt for å døpe et barn, bringe en kjær til hvile, eller for å høre ordet om håp og ny nåde. Vi har også fulgt ulike veier gjennom livet når vi samles i Guds nærhet i kirken. Varteig kirke er en langkirke. Det lange gulvet forteller om vandringen gjennom livet. Ukas arbeid og tjeneste for Gud og mennesker avbrytes av søndagens gudstjeneste før vi igjen går ut på vei til hverdagens gudstjeneste som medarbeider, foreldre, nabo eller ektefelle.

For mange er minnene om hjemmekirken en kilde for tilhørighet, forankring og ny glede uansett hvor folk bor senere i livet. Mange tar veien tilbake, gifter seg, døver sine barn i den vakre døpefonten eller blir brakt til hvile nettopp her i Varteig kirke. Altertavlen i Varteig kirke viser oss Jesus som deler nattverden med disiplene sine. «Dette er mitt legeme - og mitt blod som utøses for mange til syndenes forlattelse.» sier Jesus. Slik kunstneren har fremstilt disiplene, synes de mest opptatt av sitt eget: Judas hadde sine planer, andre var trøtte og sovnet etter måltidet, mange løp av gårde og Peter fornektet like etterpå. Men de var alle mottakere av nattverden.

Det gir oss frimodighet til å ta imot Guds nåde og kjærlighet, slik vi er. Veien står åpen!

Hver tid har sine utfordringer.

Nå satser kirken særlig på trosopplæring for barn og ungdom, på diakoni og gudstjenestereform. Vi tror det vil gjøre at enda flere kjenner tilhørighet til kirken og finner veien dit. Vi håper det utvikler varmere felleskap. Slik støtter og oppmuntrer mennesker hverandre. Unge og eldre blir utfordret til tjeneste og omsorg.

Ikke minst når det sikre vakler, forstår vi at ekte rikdom er kjærlighet og tillit.

Varteig kirke har formidlet tro og trygghet gjennom 150 år.

Som et vakkert og lysende tegn på den treenige Gud vil den gi håp og mot til mennesker i alle aldre, i lange tider. Til Guds ære.

Gratulerer med jubileet!

Helga Haugland Byfuglien

Kirken midt i bygda

På kontoret mitt har jeg et broderi. Det er av Varteig kirke og har en spesiell historie. Da jeg startet som sokneprest i Varteig, tok mine foreldre et bilde av kirken. Bildet ble i sin tur sendt til et firma som sørget for å bruke det til å lage et mønster til et broderi. Når dette var gjort, ble bildet brodert ferdig. For meg er dette bildet tredobbelt kjærte. Det er brodert av moren min. Det er laget av den første kirke jeg fikk være prest i. Dessuten er bildet helt enestående. Fordi det er laget av et fotografi som vi har tatt, finnes det bare i ett eksemplar.

På mange måter illustrerer dette broderiet mitt forhold til Varteig kirke. Jeg forbinder kirken med mange mennesker jeg gjennom åtte år ble svært glad i. Selv om jeg seinere har vært prest i mange større – og sikkert også finere kirker og domkirker – representerer Varteig kirke min første kjærlighet. Derfor finnes den bare i ett eksemplar.

På mange måter er Varteig kirke «Kirken midt i bygda». Geografisk vet vi at det er slik. Men like viktig er at kirken i 150 år har vært det selvsagte samlingspunkt for alt fra gudstjenester og kirkelige handlinger til konserter og slektsstevner. I min tid var 17.mai den dagen vi så det aller tydeligst. Ingen dag i året var det fullere i Varteig Kirke enn da. Til og med i trapene opp til prekestolen satt det folk. Og etter gudstjenesten samlet vartingene seg utenfor kirken før 17.mai-toget satte kurs mot det andre store samlingspunkt i

Domprost Ørnulf Axel Elseth.

bygda: Skolen. Ved et jubileum er det lett å ta litt for kraftig i, men jeg våger allikevel påstanden: Det har vært en stor velsignelse for Varteig gjennom 150 år å ha «Kirken midt i bygda».

Men for meg er kirken mer enn huset. På en helt spesiell måte opplevde jeg Varteig kirke som et sted for engasjement og frivillighet. Når det gjaldt kirken, stilte de opp, både Lions og Bondekvinnelaget, misjonsforeninger og en rekke enkeltpersoner. Jeg tror det er dette dype engasjementet som har gitt Varteig kKirke dens helt unike plass i vartingers bevissthet. Dette er kirken vår. Denne kirken er vi glad i. Den er «Kirken midt i bygda».

Ørnulf Axel Elseth
domprost i Bergen og tidligere sogneprest i Varteig

Til lykke med jubileet

Vedtaket om «at bygge en ny korskirke» i Varteig ble fattet våren 1858, høsten året etter sto den ferdig og i år kan altså Varteig kirke markere sin 150-årige historie. I 1859 ble også Varteig annekssogn løsrevet fra Tune og fikk status som eget sognekall. Som en naturlig følge av dette skilte kommunene Varteig og Tune lag et par år senere.

Kirken har til alle tider hatt en betydningsfull plass i Varteig, også i dag, og det er all grunn til å gratulere hele bygda med jubileet som blir behørig markert gjennom hele dette året.

Nå er jo Varteig igjen en del av en større kommunal enhet, men de som bor i denne minste av de sammenslåtte kommunene er flinke til å ta vare på arven sin. Det vet vi ikke minst gjennom det politiske arbeidet. Hos folk fra Varteig er alltid engasjementet stort – og viktig. Slik oppleves også innsatsen som gjøres rundt årets kirkejubileum.

Med dette gratulerer jeg menigheten så mye med begivenheten og ønsker alle

Ordfører Jan O. Engsmyr.

gode krefter som står bak de mange arrangementene lykke til.

Jan O. Engsmyr
ordfører

Varteig kirkes historie

Før 1859

I 1016 anla kong Olav Haraldsson byen Borg, og lot bygge en Maria-kirke i byen. Kongen oppholdt seg en del i området rundt Borg i årene som fulgte. Det antas at kristendommen kom til Varteig omkring 1020. Kong Olav Haraldsson var en ivrig kirkebygger. Det er derfor ikke usannsynlig at det allerede på denne tiden ble bygget en kirke i tilknytning til Varteig gård, gården som kongsmoderen Inga fra Varteig kom fra. Det kan eventuelt ha vært et gudehov som ble ominnredet til kirke. Slike kirker bygget på storgårdene var private kirker.

Dersom vi antar at dette var den første kirken i Varteig, lå den ikke på samme sted som dagens kirke er bygget.

Historiske kilder kan tyde på at Varteig var eget sogn omkring 1200-tallet. I 1201 ble Varteig gård antagelig herjet av brann. Det skal ha vært kong Sverre som fikk gården brent ned som en hevn for at eieren av Varteig gård hadde tatt del i en oppstand mot ham ved Oslo. Og med det brant også kirken på gården. På den tiden dro kong Sverre oppover langs Glomma og brant sine fienders gårder.

Etter dette ble det trolig bygget en ny kirke, omtrent på det sted som dagens kirke står. Bakgrunnen for at kirken ble bygget på et annet sted kan være at eieren av Varteig gård ikke ville bygge kirken sin opp igjen på samme sted fordi han anså branntomten som bannlyst: En bannlyst mann, kong Sverre, hadde herjet og brent den.

Den første helt sikre, skriftlige kilde om Varteig kirke finner vi i 1397, i biskop Øysteins jordebok, rødeboken. Det er en fortegnelse over kirkens inntekter og formue. Allerede på denne tiden var trolig Varteig kirke en sognekirke, og denne kirken som omtales der er en stavkirke. Av denne kilden fremkommer det at ni gårder i Varteig var pliktet til å yte bidrag til vedlikeholdet av kirken.

Etter reformasjonen

I en regnskapsbok for perioden 1617-1634 finnes opplysninger om Varteig kirke. Der står det å lese at kirken ble reparert i 1618, fordi den var i svært dårlig forfatning. Også i de følgende år var det utgifter til reparasjoner og påkostninger. I 1628 ble en klokke omstøpt i Christiania.

I 1629 ble kirken pusset opp på nytt, året etter ble den nordre kirkeveggen fornyet, og i 1631 ble tårnet og taket bekledd. Det fremgår at det gikk med halvannen tønne tjøere.

Til stolper og bjelker ble det benyttet eiketre. Ved en besiktigelse i 1673 kalles den «bindingsverk», det vil si stavkirke.

Ved en besiktigelse av kirken i 1688 ble det protokollert at det var «En trækirke av reise plancher med bord utpå beklæd». Av samme protokoll får en inntrykk av at det ikke var benker i kirken. Det står nemlig i denne protokollen: «Når samme gulv sømmeligen bliver lagt, kunde der benker innrettes hvor en del av tilhørerne imedens gudstjeneste forrettes kunde sitte, paa det at de ikke udi koret ved alteret hvor de sig optrænger ved alterets betjening skulle være hinderlig, som er ikke sømmeligt. Gulvet udi kirken er ganske udygtig og behøves av nye at lægges.»

Ny kirke i 1704

Den gamle stavkirken trengte stadig reparasjoner, og må tilslutt ha blitt revet. I 1704 ble en ny kirke bygget. Det var en langskips trekirke som hadde rundt 200 sitteplasser. Den ble bygget på det stedet dagens kirke står.

Ifølge en tegning etter hukommelsen av O. Brunsby var denne nye kirken ikke akkurat staselig: den lignet nærmest på en låvebygning med et lite tårn på.

Opprinnelig har vel kirken i Varteig vært bøndenes eiendom, men da kongelige embetsmenn kom og avkrevet bøndene kirkens skjøte hadde de ikke noe slikt, de hadde vel ikke tenkt på å

Eksteriørbilde av Varteig kirke, tatt før restaureringen i 1911. Som man ser, var tårnet den gang plassert midt på kirken. (Bildets eier: Ingrid Westgård).

skaffe det. Dermed ble kirken erklært som kongens eller kronens eiendom.

Som en følge av en tapt krig ved Poltava i 1709 var kongens økonomi svært presset, og det gjaldt å skaffe penger til kassa. Derfor ble det bestemt å selge landets kirker.

Allerede i 1723, snaut 20 år etter at den ble bygget, ble det antydnet at denne kirken var mindre tilfredsstillende. Før 1750 ble den betegnet som «i uforsvarlig stand».

I 1823 ble Varteig kirke solgt til canselieråd Jens Wærenschiold på Borregaard. Senere ble den solgt ikke mindre enn seks ganger før Varteig allmue kjøpte den i 1857 for 600 spd. Handelen ble godkjent på kommunalbestyrelsesmøtet, holdt på Store Tune 30. desember 1857. Den ble godkjent av Varteigs formenn med fem mot to stemmer.

Ikke uten mangler

I Tune prestearkiv er det nevnt at Varteig kirke var i forsvarlig stand, dog ikke uten enkelte mangler, men at den «ved almuens formerelse trengte til utvidelse». Ifølge folketellingen for Varteig i 1769 var det 732 mennesker i bygda. Den siste som eide kirken før kommunen kjøpte

den var klokker Ole Evensen og Johannes Christophersen Brende. Opprinnelig var det ikke meningen å bygge ny kirke.

I 1858 søkte Varteig kommune om et lån for å kunne utbedre kirken, en søknad sokneprest Vogt ga sin anbefaling. Samtidig påpekte Vogt de mange manglene ved kirken og at den som en følge av økt folkemengde var for liten. I 1845 var det 1154 mennesker i prestegjeldet, 10 år senere i 1855 var dette tallet steget til 1338.

Innviet 25. november 1859

Da den gamle kirken både var i temmelig dårlig forfatning og også for liten, ble det bestemt å bygge ny kirke. 18. februar 1858 ble det nedsett en komité med sju medlemmer, valgt av menn i Varteig. Komitéen fikk i oppdrag å undersøke om kirkens utbedring og utvidelse.

I kommunalbestyrelsens møte den 13. mars 1858 legger komitéen fram et forslag til ombygging, eller rettere sagt en nybygging av en kirke som ga lovbefalt plass for den antatte kirkesøkende allmue.

Klokker B. Svendsen ved Vår Frelsers menighet i Christiania skiver i «Christiania stifts prestehistorie»: «Varteig kirke, en liten simpel

De kirkelige handlinger rommer både sorg og glede. Dette bildet fra en gravferd er tatt etter kirkerestaureringen i 1911, men før kirken fikk elektrisk belysning i 1921. Det siste ser man ut fra parafinlampen som henger i koret. Legg også merke til rammen rundt altertavlen. Den var ny i 1911, men den gamle innrammingen kom tilbake igjen ved oppussingen i 1959. (Bildets eier: Ragnhild Larsen-Småberg.)

træbygning beliggende 1 ¾ mil fra Tune kirke, var gammel og brøstfeldig, hvorfor den ble nedtagen og en ny oppført i dens sted, og som i biskopens forfald blev innviet av Prost Bassøe 25. november 1859.»

Denne nye kirken ble stor i forhold til den gamle som ble revet: den rommet omkring 400 sitteplasser. Kirken ble bygget i tre, i halvkorsform. Først i 1863 ble kirken bordkledd. Så i 1894 fikk kirken sakristi og rom for dåpsbarna.

Kirken ble anslått til å koste 1100 specidaler, men byggesummen kom opp i 1689 specidaler og 95 ½ skilling.

Tømmeret til kirken ble levert for størstedelen fra Nordre Knatteruds skog. Stenen til grunnmuren ble hentet fra Ødegården i Tune, til tross for at det nok fantes mer enn nok granitt i Varteig. Kirken ble oppført av den tyske byggmester Reuter.

I 1865, godt og vel fem år etter innvielsen av den nye kirken, ble folketallet i Varteig beregnet til 1405.

Gode «vinterprester»

Det var ikke oven i kirken de første årene, først tre-fire år etter innvielsen fikk kirken en oven som hadde stått i Sarpsborg gamle kirke, en kirke som brant ned.

Kjøpmann M. Bjørnstad i Sarpsborg hadde overtatt ovnen, og tilbød den til Varteig kirke i et brev av 14. januar 1862. Bjørnstad tilbød ovnen som en gave, og i tillegg til den også murstein til pipen.

Formannskapet ba representantskapet takke ja til tilbudet, og dessuten kjøpe nok en oven for kommunens regning. Det sa representantskapet ja til.

Før vedovnene kom på plass gjaldt det at presten ikke «tøvet» for lenge på prekestolen. En prest som var kort i sin tale og rask med de kirkelige handlinger var regnet som en «god vinterprest» i Varteig, i motsetning til den langtrukne og sene som var en «dårlig vinterprest». Dette viser at det må ha vært svært kaldt å sitte i kirken om vinteren.

Men selv om det var kaldt i kirken og få og dårlige veier, var kirkebesøket stort sett godt. Det viser at vartingene satte pris på sin kirke og holdt Guds ord i akt og ære.

Eget soknekall

Allerede før kirken ble innviet, ble Varteig selvstendig herred. Et enstemmig møte i kommunalbestyrelsen på Store Tune 17. juni 1859 vedtok at Tune og Varteig skulle «adskilles». 11. juli året etter er en kongelig resolusjon om eget sokneprestembete i Varteig datert. Det gikk ut på at Varteig fra 1. januar 1861 skulle utgjøre et eget soknekall.

Blant de første sakene som skapte debatt var hvor soknepresten skulle bo, kommunen måtte ha en prestegård. Noen ville ha Belsby, andre Brunsby. Først i 1863 blir saken avgjort: Brunsby Østre og en del av Vestre ble kjøpt for å bli prestegård.

Kirken fikk orgel

I 1891 fikk Varteig kirke sitt første orgel. Det var en gave fra en norsk kjøpmann, Johan Widnæss, i New York, USA. Orgelet kostet 2000 kroner. Widnæss ga en tilsvarende gave til Skiptvet kirke.

Restaurering i 1911

Kirken som ble bygget i 1859 hadde tårnet på midten. Ved den store restaureringen i 1911 ble tårnet flyttet og oppført ved kirkens vestre gavl. Samtidig ble tårnet kledd med kobber.

Innvendig ble hele kirken panelt, trukket og malt. Benkene ble gjort mer bekvemme, men antallet sitteplasser ble noe redusert.

Døren ut fra koret ble sløyfet, orgelgalleriet ble utvidet og en lav skillevegg ble satt opp mellom koret og kirkeskipet. Loftet i koret ble senket noe. Det ble bygget skorsteinspiper og det ble satt inn nye magasinovner.

Herredstyret i Varteig bevilget 8.000 kroner til utbedringene av kirken, men hele restaureringsarbeidet kostet kommunen 10.000 kroner.

Arkitekt ved restaureringen var ingeniør Gun. Furuholmen, byggmester var Magnus Fjeldbråten og maler var Sigvardt Stubberud.

Restaureringen i 1911 omfattet også flytting og rehabilitering av kirkespiret. Det er byggmester Magnus Fjeldbråten fra Skjeberg med sine folk som foretar restaureringsarbeidene. I forkant på bildet ser man også tydelig den gamle veien til Ovaskogs, gjennom Bergerud-gårdene. (Bildets eier: Knut Henry Bergerud.)

Det ble gitt en rekke gaver til kirken, blant annet ga brødrene Mathiesen lysekroner med fullt tilbehør til belysning til utsmykking av kirken. Før restaureringen i 1911 hadde kirken rødlig-gule tømmervegger og hvitmalt, slett tak, og den så forholdsvis tarvelig ut. Forandringen til det bedre ble meget stor.

Kirken ble tatt i bruk igjen til gudstjenesten søndag 12. november 1911.

Flere utbedringer

Senere er det foretatt forskjellige utbedringer av kirken. I 1921 ble det lagt inn strøm i kirken. Det ble tent første gang ved aftengudstjenesten nyttårsaftnen 1921.

«De gamle smukke messinglysestaker fra 1650 var innsatt på «Tårnværelset», mens de verdi-

løse plettsaker stod på alteret. Dette ble i 1920 forandret. De gamle staker pryder alteret, og plettstakene står på «Tårnværelset».

Kirkeklokkene

To klokker, en stor og en mindre ble tatt vare på da den gamle kirken ble revet og den nye ble bygget i 1859. Den store var den samme som kom på plass i kirken i 1628.

Denne største klokken fikk en sprekk i forbindelse med ringing til begravelse, det må ha skjedd før 1863. Sprekken ble utbedret, klokken fikk igjen sin klang, men den var likevel ikke riktig ren.

Den største av kirkeklokkene, fra 1913.

Ved restaureringen i 1911 fikk den store klokken et ringebalanseapparat. Det har den muligens ikke tålt, for den fikk en ny sprekk på samme sted, og ble ubrukelig.

En ny klokke kom på plass i juli 1913. Denne klokken har innskriften «Søker Herren, meden han findes, kalder paa ham den stund, han er nær» (Es. 55,6.) Denne klokken ble gitt av lensmann M Larsen. Den andre klokken ble også ødelagt og er erstattet med en ny, som har innskriften «Salige er de døde som dø i Herren» (Åp. 14,13)

800 år gammel døpefont

Den gamle døpefonten av kleberstein er over 800 år gammel. Den stod også på «Tårnværelset» etter restaureringen i 1911-12. I kirkerommet stod en døpefont av tre.

Klebersteinsdøpefonten har fat av messing. På kantene står det IPS ALD 1649.

Den gamle altertavlen fra 1643 var heller ikke i kirkerommet etter restaureringen. I 1922 besluttet menighetsrådet at begge disse to gamle arvestykker skulle tilbake på plass i kirken.

Fikk glassmalerier

I 1929 kunne Varteig kirke markere sitt 70-års jubileum, og i den forbindelse skjenket Olav Spydevold, Ås, glassmalerier til alle kirkeskipets og sakristiets vinduer.

Glassmaleri: «Legg ut på dypet», i kirkens sakristi.

Det samme året ble gulv, benker og trapper malt. Det ble lagt gulvtepper, rødt kokosteppe, i korgulv, midtgang og tverrgang, i sakristier etc.

I forbindelse med jubileet i 1929 kom også de store tavlene med navnene på bygdens prester. I 1930 kom et 60 cm høyt krusifiks på alteret. Kirken ble malt utvendig i 1937 og i 1957.

Bilde tatt av Olav Spydevold like etter restaureringen av kirken i 1911. Bildet er tatt mot våpenhuset, med kirkeorgelet på galleriet. Legg spesielt merke til lysekrona. Orgelet var for øvrig en gave fra Johan Widnes, opprinnelig fra Skiptvet, men med solide Varteigrøtter, og som utvandret til Amerika.

(Bildets eier: Varteig Historielag.)

100-års jubileum med nyrestaurert kirke og framtidsoptimisme

Både kommunens folk og menighetsrådet var ute i god tid med tanke på kirkens hundreårsjubileum i 1959. Allerede høsten 1955 søkte menighetsrådet herredsstyret om å få henvende seg til Riksantikvaren og be om at det ble utarbeidet planer for oppussing av Varteig kirke til jubileet. En ønsket også et kostnadsoverslag. På vinteren 1956 kom Riksantikvarens konsulent og besøkte kirken og drøftet restaureringsarbeidet. Snekkerarbeidet innvendig i kirken måtte ta hensyn både til kirkens totale stil og form.

Konsulentene kom med nyttig råd om farger. Inventaret skulle når det gjaldt farge, bringes tilbake til det opprinnelige. Dette

gjaldt for eksempel prekestolens både plassering og farger.

Videre skulle alterbildet settes tilbake i sin gamle ramme.

Belysningen inne i kirken skulle bedres blant annet med pendlere på sidene både midtskips og i koret. Planene om å kunne bruke levende lys i midtkrona ble droppet av hensyn til sikkerheten. Det var en «ny» og vakker kirke som inviterte til jubileumsfest høsten 1959.

I samarbeid med Riksantikvaren var det blitt enighet om at restaureringsarbeidet skulle utføres etter håndverkernes tariff-timelønn. Som en kuriositet kan vi jo her nevne at håndverkernes timelønn på slutten av 1950-tallet var i snitt 5,50 kroner. Alt restaureringsarbeid ble slutført med til sammen 52.000 kroner. (Kanskje får vi i 2009 det rette perspektivet på dette

Motiv fra omkring 1925, som viser kirkestallen og bygningsmassen på Bergerud-gårdene. Legg merke til hovedporten til kirken, til høyre i bildet. Stallen ble reist i 1898 og sto fram til 1966 da den ble revet til fordel for nytt uthus. (Bildets eier: Marianne Brenne.)

når det fra Statistisk Sentralbyrå opplyses at det i året 1959 var mulig å bygge en helt ordinær og tidsmessig enebolig for 45000-50000 kroner).

Det bør også tas med at alt oppussingsarbeid på kirken ble utført av lokale håndverkere. Hans og Martin Bergerud stod for snekkerarbeidet, Normann Norden for utvendig malerarbeid, Peder Bøe og Brdr. Bergli hadde innvendig malerarbeid. Murerarbeid, to piper, ble utført av Johan Skarpnord.

Nytt uthus – bort med kirkestallen

Senvinters 1966 hadde kirkegårdstilsynet sammen med menighetsrådet en befarings på kirkegården. En forberedte nå å bygge et uthus ved kirken. Og allerede på det førstkommende møte i menighetsrådet ble det vedtatt at den gamle kirkestallen skulle averteres for nedrivning og at et egnet uthus skulle bygges.

To av bygdas egne, Arthur Brusevold og Einar Bergerud, fikk kjøpe stallen til rivning for den symbolske pris av 20 kroner. Betingelsen var da at halvparten av byg-

get, den østre delen, skulle rives i løpet av en måned. Den andre halvparten skulle stå til det nye uthuset stod ferdig. Hensikten var at denne halvparten i mellomtiden skulle brukes til å sette inn redska-

Også et bilde sikret av Olav Spydevold, mannen bak den første Varteig-boka som kom i 1956. Bildet er tatt like etter restaureringen i 1911. (Bildets eier: Varteig Historielag).

per, utstyr medvidere. Brusevold og Bergerud skulle også besørge at det i den gjenstående halvpart ble innrettet wc der, så lenge.

Riksantikvaren krevde at det nye uthuset burde plasseres i minst 60 meters avstand fra kirken og plasseres i den nordlige delen. Dette var vanskelig, pga. at en da ville komme inn på naboeiendommen. Varteig kommune måtte da erverve grunn ved makeskifte med Bergerud-gårdene. Eierne av naboeiendommen og kommunen kom til akseptabel løsning, og etter en del bygningsmessige justeringer av menighetsrådets opprinnelige planer, ble byggeprosjektet godkjent av Riksantikvaren og Stiftdireksjonen. (blant annet hadde Riksantikvaren krav om at det i bygget skulle tilrettelegges for vannklosett og vannpumpe).

Arkitektens kostnadsoverslag lød på 55.000 kroner, dette syntes menighetsrådet var for høyt. Det ble lagt ut nytt tilbud. Menighetsrådet gikk inn for Einar Bergeruds tilbud på 45.000 kroner. Han gjennomførte arbeidet, og uthuset stod ferdig på siste halvdel av 1969.

Gulvtepper til besvær

Gulvløperne og teppene i kirken har sin lille historie. I forbindelse med oppussingen av kirken til hundreårsjubileet, ble det også innkjøpt tepper. De var i et stoff som heter boucle (et blandingsstoff som det er nupper i overflaten på). Det ble lagt løpere i våpenhuset og i kirken midtskips. Men bare etter et års tid var teppene stygt skjemma, lyse striper på langs og blasset i fargen. Firmaet Steen & Strøm i Oslo hadde levert teppene, men kunne ikke gi noen forklaring på skadene som hadde oppstått. Teppene ble derfor sendt til produsenten, Mandal Teppeveveri, for å bli nærmere undersøkt. Men heller ikke derfra kom det noen forklaring på saken. Menighetsrådet krevde da å få nye tepper i stedet. Og etter en tids forhandling med Steen & Strøm gikk firmaet med på

det. Det ble enighet mellom partene om at man skulle bytte til velourløpere midtskips i kirken. I våpenhuset skulle det ligge kokosteppe. En noe langdryg prosess for å få på plass gulvteppene i kirken, men den fikk da en lykkelig løsning tilslutt. Når også kommunen tilslutt kom med signaler om at det kunne regnes med et ekstratilskudd, ble det velourløpere også i Koret i kirken.

Kirkevergen

– viktig verv uten lønn

Helt fra 1200-tallet har vi i Norge hatt ordningen med kirkeverger. Den gang var de kongens ombudsmenn og hadde som oppgaver å føre kirkens regnskaper, administrere kirkens eiendommer og å føre tilsyn med kirkebygningene og det utstyr som kirkene forvaltet. Etter hvert var det kommunestyrene som kom til å velge kirkevergene i sognene. På 1920-tallet ble så dette valget overlatt til menighetsrådene. Fra historien kjenner vi til at det gjerne var velstående og godt ansatte menn som tok på seg dette vervet. Årsaken kunne være at tillitsvervet var ulønnet, og det hendte nok at det ofte var forbundet med personlige kostnader å være kirkeverge. Oppgaven var mer ærefull enn økonomisk lønnsom.

I 1996 fikk vi ny Kirkelov i Norge. Den foreskrev at enhver kommune med mer enn ett sogn skulle ha et kirkelig fellesråd. Administrativ leder av fellesrådet ble overlatt de oppgavene som kirkevergene inntil da hadde utført som tillitsvalgte. I Varteig vet vi at mange trofaste kirkelemmer (alltid menn!) har skjøttet den ulønnete oppgaven som kirkeverge på en fremragende måte. Til tider har arbeids- og ansvarsområdet deres strukket seg langt ut over det en kunne vente i et ulønnet tillitsverv. Et kirkelig kall var det en av dem som uttalte. Flere av disse trofaste tjenerne har da også hatt kirkevergefunksjonen sammenhengende i en årrekke.

Det var før det og ikke nå...

Når firmaer, institusjoner, skoler etc. utlyser anbud på arbeid de vil ha utført, venter de tilbud fra entreprenører, håndverkere som vil stå for utførelsen av arbeidet. Oftest må byggherren forholde seg til runde summer på kostnadene som oppgis. Ikke alltid har det vært sånn. Som en kuriositet tar vi med denne tilbudsbeskrivelsen fra 50-tallet:

«.....ved reparasjon av strekte tak og vegger må en gå ut fra en pris av kroner 6,00 pr. m². Der den gamle strien kan benyttes, blir det fratrukket av kroner 1,80 pr. m². I prisen er medtatt avrivning av gammelt papir og undersøkelse av gammelt strie.

Der strien nedrives kommer et tillegg på kroner 0,50 pr. m².....»

Hva med nattverdivinen?

Et menighetsråd får mange forskjellige saker å ta stilling til. Om den nedenfor nevnte hadde sin årsak i innsparing eller den hadde til hensikt å redusere alkoholinntaket blant menighetsleddene, er vanskelig å si. Saken var denne: Høsten 1961 kom det et rundskriv fra Kirkedepartementet som minnet om en Kongelig resolusjon av 1930 som gikk ut på at den alkoholholdige nattverdivinen kunne iblandes opp til 50% vann. I sitt møte i februar 1962 fattet menighetsrådet dette vedtaket: «Før en tar standpunkt i denne sak vil en undersøke den alkoholfrie vinens holdbarhet med videre. Kirkevergen foretar undersøkelse herom.»

Nytt sakristi bygges

Varteig kirkes sakristi viste seg etter hvert å ikke tilfresstille de stadig nye behov og krav som meldte seg. Romkapasiteten måtte økes, sanitære forhold bedre tilrettelegges, et personalrom for prest og den kirkelige betjening ved gudstjenester m.v. Ønske om et eget og tjenlig dåpssakristi ble også påtregende.

I 1973 fikk menighetsrådet herredstyrets godkjenning på å legge fram planer for et tilbygg på kirkens østre del som nytt sakristi. Arkitekt Lindgrens tegninger ivaretok menighetsrådets ønsker om innretning, størrelse og det funksjonelle. Riksantikvaren hadde imidlertid flere innvendinger da tegningene ble forelagt ham. Tilbygget ville «bryte» med kirkens øvrige arkitektur, mente han. Videre at dåpssakristiet burde holdes utenfor prosjektet, et slikt kunne utmerket godt innredes i kirkens våpenhus. Dette ble bestemt avvist av menighetsrådet som mente at våpenhuset var det eneste sted kirkebesøkende kunne nytte som garderobe. Etter nærmere korrespondanse med Stiftsdireksjonen og med små justeringer på tegningene, ga etter hvert Riksantikvaren godkjenning av prosjektet. Bygget skulle oppføres tilnærmet slik menighetsrådet opprinnelig ønsket. Etter innhentet anbud ble det Einar Bergerud som gjennomførte byggeprosjektet. Tilbygget mot øst kom til å inneholde flg.: gang med toalett/vaskerom, garderobe, skifte- og påkledningsrom som også kunne brukes til stillhet og refleksjon i forbindelse med gudstjenester og andre samlinger i kirken. Og endelig et separat dåpssakristi - for foreldre, dåpsbarn og eventuelt andre pårørende.

Våren 75 ble det nye sakristiet innviet og tatt i bruk, til stor tilfredshet hos alle parter.

Innlagt vann til kirken

I mai 1970 henvendte menighetsrådet seg til kommunestyret med spørsmål om å få legge en vannledning fra kommunehuset over til kirken. Kommunen stilte seg positiv til forslaget, og forberedelsene begynte med å skaffe etterlengtet direkte vanntilførsel til uthus, kapell og kirkegård.

Det ble inngått en avtale med Øivind Bergerud som ga tillatelse til å grave ned en plastledning over hans eiendom langs

fylkesveien til kirkeområdet. Bergerud ga denne tillatelsen helt vederlagsfritt, også for eventuelt senere vedlikehold.

Å få vann i ledning var et stort framskritt i flere sammenhenger. Det ble lettere for betjeningen i arbeidet i og utenfor kirken, i forhold til renhold med videre. Særlig ble det enklere for de som skjøttet graver og anlegg på kirkegården. Og det var positivt for de mange som besøkte kirkens gudstjenester og samlinger ellers. Særlig i følge med barn med deres forskjellige behov. Etter hvert ble den gamle kirkegårdsbrønnen lukket da vannet ble direkte tilkoblet herredshusets vann.

Ville Varteig fortsatt forbli eget prestegjeld ?

Biger Ingolfstad sluttet som sokneprest i Varteig i 1972. Han hadde da hatt stillingen i 15 år

Soknepreststillingen ble imidlertid ikke lyst ledig etter Ingolfstads avgang. Menighetsrådet fryktet at dette kunne være et signal om at Varteig i framtida ikke ville få bestå som eget prestegjeld. Denne frykten ble ikke noe mindre da biskopen umiddelbart satte residerende kapellan i Sarpsborg, Morgan Golimo, til å bestyre prestegjeldet. Etter bare noen få måneder måtte Golimo tilbake til sine presteplikter i Sarpsborg. Da ble pensjonert sokneprest John Røstad bedt om å gå inn i et vikariat i Varteig. Røstad var en på alle måter dyktig og godt likt prest. Men han hadde sitt hjem og bolig i Tune og fant ikke å kunne flytte inn i prestegården i Varteig. Det kunne være årsaken til at sokneprest i Sarpsborg og fungerende prost Torgeir Torset da han ble pensjonist høsten 1973, ble satt inn i embetet i Varteig. Fortsatt var det vikariat. Torset og frue flyttet imidlertid straks inn i prestegården. Den 70-årige Torset kom til å inneha prestestillingen i nærmere seks år, i full stilling, og med alle plikter som en sokneprest har. Impo-

nerende, nå i ettertid, å se hvilken prestasjon dette måtte være. Han var 76 år da han avsluttet sitt vikariat i Varteig.

I Kallsboka kan vi lese følgende, som Torset skrev, og som vel kan forklare noe av det som senere kom til skje med Varteig som eget prestegjeld de kommende år :

«Marineprest Ørnulf Axel Elseth blir min ettermann som sokneprest i Varteig. Som avtalt imellom oss under forutsetning av biskopens og kirkedepartementets godkjenning ... slik at Varteig kan forbli eget prestegjeld noe bygdas befolkning er vant med gjennom mer enn *hundre år...*» 8.januar 1979 tiltrådte Ørnulf Elseth som konstituert sokneprest i Varteig og styrte prestegjeldet fram til 1986.

Lesepult i kirken

På 80-tallet ble det innført en ny gudstjenesteordning for Den norske kirke. Blant annet førte det til at nå skulle menighetens tekstlesere presentere bibeltekstene fra en egen lesepult i kirken. I alle kirkene landet over måtte det installeres en slik pult. Riksantikvaren var nøye med å presisere at lesepulten måtte utformes slik at den ikke brøt med det øvrige interiøret og måtte passe inn i kirkens totale arkitektur. Menighetsrådet ba Einar Bergerud utarbeide tegning og komme med forslag til pult i Varteig. Menighetsrådet ble fornøyd med forslaget og sendte det videre for godkjenning.

Riksantikvaren og Stiftsdireksjonen hadde ingen innvendinger. Tegningen og fargevalget ble endelig godkjent. Det håndverksmessige, snekkerarbeidet, stod alene Einar Bergerud for. Mens alle utgiftene i forbindelse med anskaffelsen av lesepulten ble gitt som gave av Einar Brusevold.

Under gudstjenesten julaften 1989 ble lesepulten brukt for første gang.

Menighetsrådet får lønnet sekretær

Behovet for en fast sekretær for menighetsrådet hadde vært der lenge. På 80-tallet med stadig flere pålagte oppgaver, ble dette påtrengende. Saken ble en gjenganger i menighetsrådsmøtene og i dialog med kommunen. Sistnevnte måtte stille nødvendige midler til disposisjon. Dette var det imidlertid vanskelig å finne plass til, selv om det dreide seg om en delstilling.

Gjentatte henvendelser til kommunen med dokumentasjon av behovene som fantes, nådde etter hvert frem. Det ble opprettet, i første omgang, en delstilling som ble finansiert delvis av kommunen og delvis av en frivillig givertjeneste fra menigheten. Først etter at klokkestillingen, som var lønnet av kommunen, ble inndratt og dens funksjoner ble mer overlatt til frivillige medarbeidere i menigheten, fant kommunen å kunne etablere og lønne en halv stilling som menighetssekretær i Varteig menighet.

Tor Ivar Juliussen som allerede hadde sittet i Varteig menighetsråd seks år – og som for tiden var leder av rådet – søkte stillingen og ble tilsatt. Juliussen kom til å gjøre et viktig arbeid. Det ble etablert et lenge etterlengtet sekretariat for menighetsrådet. I tillegg til at han tidvis også deltok i klokkefunksjonen, stod han for et viktig og krevende arbeid med å administrere og iverksette menighetsrådets mange vedtak. Høsten 1990 sluttet Juliussen i stillingen. Etter åtte år i menighetens tjeneste, både som tillitsvalgt leder og som ansatt, gikk han tilbake til læreryrket. Etter at stillingen hadde vært utlyst, ble Sidsel Mathisen i 1990 ansatt og er i dag daglig leder av Varteig menighet. Som i 2006 fikk seg tillagt Hafslundsøy fra Tune sogn.

Elisabeth Bjor Aasbø var kateket i Varteig fra 1996.

Undervisningen styrkes – katekestilling opprettes

En menighet står stadig overfor nye utfordringer. Ordninger og regelverk forandres med tiden og skal følges opp. Konfirmantundervisning og dåpsopplæring er eksempler på slike utfordringer. Både innhold og form i undervisningen stiller stadig nye krav til kvalifikasjoner og engasjement for den som skal undervise nye barne- og ungdomskull. Konfirmantundervisningen slik som den var for et par tiår tilbake, er helt annerledes i dag.

Konfirmantklubber, weekendleirer, musikalene, aktiviteter av forskjellige slag er kommet inn i opplegget sammen med den tradisjonelle kristendomsundervisningen. Velkvalifiserte og engasjerte medarbeidere trengs i dette arbeidet.

På begynnelsen av 90-tallet henvendte Varteig menighetsråd seg til Biskopen og ba om å få tilsatt en kateket i menigheten. Primært var det med tanke på konfirmantundervisningen. Men også for å støtte opp om dåpsopplæringen.

Bispedømmerådet stilte 50000 kroner til disposisjon, men ga ingen lovnad om noen fast stilling. En midlertidig prosentstilling for det inneværende året ble det. Og eneste søker til stillingen, Elisabeth Bjor Aasbø, ble høsten 96 vigslet til kateket i Varteig menighet. Bjor Aasbø var godt kvalifisert for arbeidet med konfirmanter og påtok seg også andre oppgaver i menigheten. Det viste seg imidlertid etter en tid at det var vanskelig å opprettholde delstillingen som kateket i noen rimelig størrelse. Den ble ytterlig redusert. Det førte blant annet til at Bjor Aasbø fant å måtte søke seg over til ny stilling i Tune menighet. Hun hadde da lagt ned et nyttig og engasjert arbeid blant konfirmanter og ellers i menigheten. Hvem skulle fortsette dette fruktbare arbeidet? Til en sterkt redusert delstilling kom det ingen søker med formell kateketutdanning. Mona Bøe ble da tilsatt som kateketvikar. Det viste seg at konfirmanter, flere kull etter hvert, ga Bøe positive tilbakemeldinger på hennes arbeid og engasjement. Mona Bøe virket som kateketvikar helt til hun av Fellesrådet ble fast ansatt som menighets-/ ungdomsarbeider i Varteig menighet. Hun sluttet i stillingen i 2007. Da hadde hun tjent menigheten i mange år og lagt ned et stort og nyttig arbeid, fortrinnsvis i konfirmantundervisningen, men også for de unge i menigheten ellers. Da Hafslundsøy ble tillagt Varteig sogn, måtte konfirmantarbeidet og dåpsopplæringen få økte ressurser.

Fra 2007 er Kirsten Brandt ansatt som menighetspedagog, i en delstilling, for å ta seg av dette viktige arbeidet.

Bedring for bevegelseshemmede - og noen flere fornyelser

På 1970- og 80-tallet ble det stadig foretatt utbedringer og nyanskaffelser i og ved kirken. Lettere adgang for bevegelseshemmede å komme inn i kirken ble etter

hvert en viktig sak. Henvendelse fra Norges Handikapforbund der det ble minnet om at det var lovhjemlet at alle offentlige bygg var forpliktet å tilrettelegge for bevegelseshemmede, påskyndet arbeidet. Et nytt inngangsparti med oppkjøringsmuligheter for rullestolbrukere og en egen trappeløsning for andre med bevegelsesvansker måtte komme. Også her måtte flere instanser inn i bildet før det endelig kunne skje noe. Riksantikvaren om hvorvidt en slik utførelse ville harmonere med kirkens øvrige arkitektur, estetikk m.v. Menighetsrådet fikk etter hvert gjennom sine planer som kommunen også gikk for. På begynnelsen av 80-tallet stod den nye inngangstrappen for bevegelseshemmede ferdig, noe ettertiden har vist var til glede for mange – slett ikke bare for rullestolbrukere.

En investering var det, men et stort framskritt må vi tro, da menighetsrådet gikk inn for å skaffe elektrisk ringemaskin til kirken. Det blir fortalt at det var kirkelemmer som nok syntes at dette var noe nymotens greier som en godt kunne være foruten. Å gå fra den gamle taudragingen var noe vemodig og et brudd på en lang tradisjon. Teknikken har lettet arbeidet for kirketjeneren og klokkekimingen kaller fortsatt mennesker til Guds hus.

O.Olsen & Sønns Klokketøperi leverte dette nye tekniske vidunderet for 14.682 kroner i 1971.

I kirkegårdsarbeidet meldte seg etter hvert behov for mer maskinelt og teknisk utstyr. Graveren hadde store utfordringer særlig høst- og vinterstid. Når telen satte seg, var det ikke lett å åpne gravbakken med mer eller mindre enkle håndredskaper. Han ba menighetsrådet om å gå til anskaffelse av en teletiner, noe som ville lette arbeidet med å ferdigstille graver vinterstid. Menighetsrådet reagerte positivt på henvendelsen og i 1972 ble en teletiner innkjøpt fra firmaet A/S Nopro i Trondheim. En investering som kom på 4000 kroner.

60-tallet – tid for kirkegårdsutbedring og ny kirkegårdsmur

Med den lovordning vi i Norge har når det gjelder kirkesaker, kan saksbehandlingen virke både omstendelig og lang. Arbeidet med å utbedre kirkegården på 60-tallet kan være et eksempel på dette. Menighetsrådet kom med planer om utbedring av den gamle kirkegårdsdelen, og kommunen godkjente planene og ville stille nødvendige midler til disposisjon. Det ble oppnevnt et kirkegårdsutvalg der menighetsrådets leder og nestleder pluss kirkevergen og formann i kirkegårds-tilsynet ble med. Utvalget reiste og besøkte flere kirkegårdsanlegg i Indre Østfold og gjennom Østfold Landbrukslag og landbruksdepartementet fikk de kontakt med kirkegårdsrådgiver Karen Reistad. Hun kom og besøkte Varteig kirkegård for å gi nyttig råd til arbeidet med kirkegården. Reistad mente at før man satte i gang det praktiske arbeidet med utformingen på kirkegården, burde det lages en plan for grøfting, utjevning og heving. Da Varteig ikke hadde egen herredssagronom, fikk man fylkesagronom Ødegården sammen med kirkegårdsrådgiver Reistad til å ta ansvar for den videre planleggingen. Blant annet ga kirkegårdsrådgiveren råd om hvilke type gravsteiner (støtter) som passet og ikke passet. Og at en ikke burde forandre noe på gravene uten at de pårørende ble informert. På den gamle kirkegårdsdelen burde en ikke begrave flere enn høyst nødvendig.

Fordi grunnvannet og blåleiren hindret likene å gå i oppløsning. Etter lovbestemmelsene var det ikke tillatt å begrave i slik grunn. Tilstrekkelig grøfting for å lede bort grunnvannet måtte i så fall gjennomføres. Reistad var en viktig rådgiver da nye kirkegårdsvedtekter ble laget.

En lang saksgang var brakt til en slutt da kirkegårdsvedtektene hadde passert alle nødvendige instanser for å bli godkjent:

menighetsråd, herredsstyre, sokneprest, prost, stiftsdireksjon...

Kirkegårdsutbedringen ble ferdig utført siste halvdel av 60-tallet.

Opprustingen av den gamle kirkegårdsdelen hadde tydelig inspirert til å ta fatt på nye oppgaver. Nå gjaldt det kirkegårdsmuren. Kirkegårdsutvalget utarbeidet planer og kommunen ga klarsignal til å innhente et kostnadsoverslag. J. Johannsens Stenhuggeri, Borgenhaugen, tilbød å levere og sette opp en 74 meter lang granitt skiftemur i en meters høyde. Det foreløpige pristilbud var på 8000 kroner. For å holde kostnadene lavest mulig, skulle granitten bli kjørt til kirkeområdet av kommunens egne biler.

Kommunens egne folk skulle også stå for det nødvendige forarbeidet før oppmuringen. Gamle murdelene hadde rast ned og forstøtninger måtte bygges. I den nordre delen møtte man spesielle utfordringer i skillet mellom kommunens og Peder Bergeruds eiendommer. En bekkelukking med nedlegging av rør og forstøtning grep over i Bergeruds eiendom.

Imidlertid kom de to partene til enighet om at kommunen ga en rimelig kompensasjon til ham. En solid, og ikke minst vakker, granittmur kom til å omkranses Varteig kirke. Det var kloke menn som aldri så noe alternativ i «ågerde inn» bygdekirke med kunststein.

Stor gave til nytt kirkeorgel

Når en i dag leser menighetsrådets protokoller og andre nedtegnelser, får man et bestemt inntrykk av at jubileumsmarkeringen i 1959 hadde virket inspirerende på flere måter. Nye oppgaver ventet. Kirkegården og kirkegårdsmuren trengte utbedringer, nytt uthus måtte komme i stedet for den gamle kirkestallen. Og ikke minst hadde en gammel drøm ligget der:

Kirken burde få et nytt orgel. Et godt og egnet instrument både til bruk i gudstje-

Komiteén som arbeidet med renoveringen av Varteig kirke forut for 150-års jubileet i 2009. Fra venstre kirkeverge Jan-Erik Sundby, Reidar Handelsby, Egil Nordengen, Knut Bøe, Ragnhild Brenne og Leif Brenne.

nesten og i en bredere kirkemusikalsk sammenheng. En visste imidlertid at et slikt instrument, ville være en gedigen investering for en liten menighet som Varteig. Men ting begynte å skje.

Sokneprest Ingolfstad hadde, gjennom lensmann Opstadmo, mottatt et pengebeløp på 2500 kroner gitt av Arne J. Bøe. Giveren hadde sagt at pengene skulle avsettes til senere innkjøp av nytt kirkeorgel i Varteig. Menighetsrådet besluttet å sette pengene i bank med tanke til senere bruk etter giverens ønske. Tanken og arbeid med orgelsaken levde videre, men en måtte sikre en realistisk finansiering for et såpass stort prosjekt. Men så skjedde det noe. Sokneprest Ingolfstad besøkte Arne J. Bøe lillejulaften 1963. Han ble da av Bøe overrakt en bankbok på 47000 kroner. Også dette beløp, i tillegg til det som var gitt tidligere, skulle være til nytt orgel i kirken. I sitt første møte på nyåret, i januar 1964, oppnevnte menighetsrådet en orgelkomite som skulle arbeide fram saken med å gi kirken nytt orgel. Komiteen besto av menighetsrådsformann, Ingemann Glenne, sokneprest Ingolfstad, Asbjørn Myrås og Knut Bøe.

Komiteen tok straks kontakt med fire firma for å innhente tilbud. Ett dansk og tre norske.

I september 1964 hadde orgelkomiteen møte med menighetsrådet der komiteen la fram sine anbefalinger. Det ble da fattet vedtak om at nytt orgel til Varteig kirke skulle bestilles hos Norsk Orgel-Harmonifabrikk A/S, Snertingdal. Prisen var, som det innhentede tilbudet, 77000 kroner. Etter positivt svar fra fabrikk, ble det inngått kontrakt mellom partene. Etter 18 måneders leveringstid var instrumentet på plass i kirken. Det bør nevnes at den formfine fasaden til orgelet ble tegnet av arkitekt Asbjørn Stein. Både de som konkret hadde arbeidet for orgelsaken og de mange som hadde ønsket nytt kirkeorgel, var tydelig fornøyd med resultatet. Det samme var både Riksantikvaren og stiftsdireksjonen.

De totale kostnader for orgelet ble på nærmere 95000 kroner. I tillegg til Arne J. Bøes store pengegave, på nær 50000 kroner, ytet Varteig kommune 39000 kroner og Varteig Bygdelag 6000 kroner til Varteig kirkes nye orgel.

Elever fra Borg videregående skole sørget for at benkene i kirken ble malt våren 2008, og de fikk låne Hasle Handels ledige lokaler.

Mot nytt jubileum

Ikke før var Hafslundsøy lagt til Varteig sokn, før arbeidet med å forberede et nytt kirkejubileum ble satt i gang. 15. februar 2006 nedsatte det nye menighetsrådet en egen jubileumskomiteé. Komitéen fikk i oppdrag å se på hva som måtte gjøres for å sette kirken i respektabel stand før 150-årsjubileet i 2009.

Komitéen bestod av Ragnhild Brenne, Reidar Handelsby, Egil Nordengen, Knut Bøe og Leif Brenne. Sistnevnte var menighetsrådets representant i komitéen. I tillegg deltok kirkeverge Jan Erik Sundby på de fleste av komitéens møter. At arbeidet var nødvendig, var det lite tvil om: det hadde gått femti år siden siste, omfattende renovering av bygget.

Det ble raskt slått fast at akustikken i kirken kunne bli bedre. Etterklangen ble målt til i underkant av et sekund, noe som er svært lite. Papir og strie i tak og vegger dempet for mye.

Arbeidene kommer i gang

Høsten 2007 kom arbeidene i Varteig kirke i gang, og det ble ikke arrangert gudstjenester i kirken før på forsommeren 2008. Det var knyttet litt spenning til om kirken kom til å stå ferdig til konfirmasjonen, den andre søndagen i juni. Det gjorde den. Ungdommene som stod til konfirmasjon i Varteig kirke den 8. juni 2008 ble ønsket velkommen i en skinnende, nyoppusset kirke.

Varteig kirke er listeført hos Riksantikvaren, som betyr at kirken på grunn av sin egenart ikke må endres uten at Riksantikvaren er rådspurt. Det er likevel biskopen som fatter endelig vedtak om hva som kan gjøres og hva som ikke kan gjøres. Komitéen ønsket å erstatte papir og strie i tak og vegger for å bedre akustikken i kirken. Riksantikvaren ønsket å beholde de innvendige flatene som de var. Biskopen kom fram til en mellomløsning: at veggene ikke skulle endres, men at taket kunne legges om. En del veggstrie ble ret-

Fastelavnssøndag, den 22. februar 2009, ble det arrangert karnevalsgudstjeneste i Varteig kirke.

tet opp, slik at større skrukker er borte. I taket ble det lagt tre lag gipsplater utenpå

Fra arbeidet med å senke gulvene i sideskipene på kirken.

strien. Teppene i koret og i alterringen ble fjernet

Den største endringen ble gjort i sideskipene på kirken. De hadde et gulv som lå et trinn over selve kirkeskipet, i tillegg til at de var skilt av med brystninger. Biskopen godkjente både senking av gulvene og fjerning av brystningene. Etter de omfattede arbeidene har derfor både selve kirkeskipet og sideskipene samme gulvhøyde. Dette gir nye og mer fleksible muligheter til å utnytte arealene i sideskipene sammen med hovedskipet. Det ble kjøpt inn bord og stoler til sideskipene.

I tillegg til disse mer omfattende bygningsmessige endringene, ble det også gjennomført nødvendig vedlikeholdsarbeid. Hele gulvet ble slipt og lakkert, vegger, tak, søyler og krakker ble malt. En ny løper ble kjøpt inn til midtgangen, den rekker helt opp til alterringen.

I forbindelse med at gulvene ble senket i

Komiteéen som arbeidet med programmet for jubileet og finansieringen av det hele: Fra venstre: Kirsten Holmen, sokneprest Ingrid D. Levinsen, Lillian Lindemark, Kjell Lunde, Marit Landsverk Dale, Ivar Aronsen, Knut Bøe og Leif Brenne.

sideskipene, ble også parafinbrennerne som stod der fjernet. Kirken vil heretter bli varmet opp elektrisk.

Benkene ble malt på Hasle

Samtlige benker i kirkerommet ble tatt ut i forbindelse med det omfattende vedlikeholdsarbeidet. Det var eksempelvis nødvendig da gulvet skulle slipes ned og lakkeres. Benkene ble kjørt ned til Hasle, til Hasle Handels ledige lokaler.

Ungdomsbedriften Borg Malerteam UB ved Borg videregående skole tok på seg jobben med å male alle benkene. De utførte en flott jobb til en meget hyggelig pris.

Vedlikeholdsarbeidet som ble utført på kirken, beløp seg til samlet omkring halvannen million kroner.

Feiring et år til ende

Varteig kirkes 150-års jubileum blir ikke

bare markert med en omfattende renovering av kirken. Kirken skal brukes også til å feire jubileet.

Menighetsrådet opprettet en egen programkomité. Denne komiteéen sørget for å sette opp et program med ulike arrangementer nær sagt hver eneste måned gjennom hele jubileumsåret.

Det hele begynte under gudstjenesten i Varteig kirke første nyttårsdag. Da ble jubileumsårets begynnelse markert. Torstein Wågsås har skrevet en egen salme i anledning jubileet. Kantor i Sarpsborg menighet, Carl-Andreas Næss har satt melodi til salmen. Denne ble urfremført under gudstjenesten denne første nyttårsdagen. Denne dagen ble også kirkens nye messehakkell, kjøpt inn for penger gitt som minnegave ved Einar Bergeruds bære, tatt i bruk.

25. januar kom skuespilleren Svein Tindberg til Varteig kirke, med sitt program «Som skrevet står». Måneden etter var

Varteig menighetsråd i jubileumsåret. Bak fra venstre: Lisbeth Sikkeland, Paal Andreas Bergerud, Anne May Borgen, Sonja Klemsdal, Thorleif Thalberg (leder), Leif Brenne, sokneprest Ingrid D. Levinsen. Foran fra venstre: Sidsel Mathisen (daglig leder/menighetsrådets sekretær), Solbjørg Bøe, Ruth Kristiansen (1. varamann), Åse Olsen.

det karnevalsgudstjeneste i kirken. Av programmet ellers kan nevnes ulike konserter, både med lokale krefter og tilreisende., på byggedagen i juni er det lagt opp til historisk gudstjeneste, der tidligere sokneprest i Varteig Ørnulf A. Elseth deltar. Selve jubileumsgudstjenesten blir arrangert den siste søndagen i november, med biskop Helga Haugland Byfuglien og fler egjester til stede.

Kirkegården utvides

I 2002 startet planleggingen av en utvidelse av kirkegården ved Varteig kirke. Etter vurdering av ulike løsninger og forhandlinger med grunneiere ble resultatet en utvidelse mot øst. Arbeidene med utvidelsen ble fullført høsten 2007, og søndag 16. desember dette året ble den nye delen av kirkegården vigslet av prost Dag Mysen.

På grunn av høyt leirinnhold i jorden på den gamle kirkegården i Varteig er fredningstiden på gravene der 60 år. På den nye kirkegården er mye av leiren erstattet med sand og grus, slik at fred-

Varteig kirkegård ble utvidet i 2007.

ningstiden der kan være vesentlig kortere.

Med utvidelsen fikk Varteig kirkegård 300 nye gravplasser. Noe av dette er et urnefelt, men mesteparten av det nye arealet er satt av til kistegraver.

Utvidelsen av kirkegården beløp seg til omkring 3,5 millioner kroner.

En liten rundtur i Varteig kirke

Et oversiktsbilde, tatt fra galleriet i kirken.

Vi tok med kameraet på en liten rundtur i Varteig kirke. På de neste sidene finner du bilder av små og store detaljer i kirken. Kirken er vakkert prydet, både med malerier, glassmalerier og andre gjenstander, ting mange kanskje ikke legger merke til ved et vanlig besøk.

Altertavlen i Varteig kirke er eldre enn kirken, den er fra 1740, gitt av Hilleborg Rasmusdatter.

Varteig kirkes døpefont er godt over 800 år. Kong Håkon Håkonsons mor, Inga fra Varteig kan være døpt i denne døpefonten.

Prekestolen i Varteig kirke.

Den store lysekronen i kirkeskipet er fra 1911.

Denne stolen skal være laget av Hans Nielsen Hauge.

Maleriet med nattverden som motiv ble skjenket av sokneprest Hans Povelsen og hans hustru Ingeborg i 1643. Det ble benyttet som altertavle i kirken fram til kirken fikk ny altertavle i 1740. Nå henger maleriet på venstre side av koret i kirken.

I sakristiet i Varteig kirke finner vi noe vi ikke finner i så mange kirker: der er det hengt opp portretter av hustruene til bygdas sokneprester gjennom tidene.

Lesepulten i Varteig kirke er laget av Einar Bergerud, og har samme detaljer som prekestolen.

Antependium, sydd av Magda Imregh, fra 1993.

«Jesus velsigner barna», glassmaleri i sakristiet.

Glassmaleri, «Abrahams offer».

Orgelet i Varteig kirke har 16 stemmer og kom på plass i kirken i 1966.

Kirkens inventar

Altertavlene

Altertavlen i kirken er langt eldre enn kirken: Den ble gitt som en gave til Varteig kirke i 1740 av Hilleborg Rasmusdatter, datter av løytnant Rasmus Restedt på Hasle. Motivet på altertavlen er nattverden.

Hilleborg ble gift med Hans Davidsen i 1721, men ble enke 15 år senere. Hans Davidsen var trolig bror til Oluf Davidsen Ulvetangen, kjent i forbindelse med svenskenes inntog i Varteig i 1718.

Altertavlen har en innramming med akantusmotiver. Denne innrammingen ble fjernet i forbindelse med renoveringen av kirken i 1911, men kom på plass igjen til 100-årsjubileet i 1959.

På venstre side av koret finner vi et annet bilde med nattverden som motiv. Dette ble benyttet som altertavle fram til 1749.

Denne altertavlen er fra 1643, og ble gitt av sokneprest Hans Povelsen og hans hustru Ingeborg. Povelsen var sokneprest i Varteig fra 1623 til 1648.

Prekestolen

Prekestolen i Varteig kirke er også fra midten av 1600-tallet. Den kom antagelig på plass omtrent samtidig med altertavlen i 1643. Prekestolen er malt og renovert, men for øvrig uforandret på disse vel 350 år. Den er med andre ord mer enn 200 år eldre enn dagens kirke.

Døpefonten

Døpefonten er Varteig kirkes eldste detalj. Den skal være fra omkring 1200-tallet, og Inga fra Varteig kan ha blitt døpt i denne døpefonten. Inga ble som kjent mor til kong Håkon Håkonson i 1204.

Et annet av Olav Spydevolds mange bilder fra kirken, som viser døpefonten i kleberstein fra rundt 1200. Den er det eldste interiørklenodiet i kirken. (Bildets eier: Varteig Historielag)

Døpefatet er av en del nyere dato, langs kanten på det står det: «I P S A L D 1649». Døpefatet er laget i messing. I bunnen er det et motiv, i opphøyet presset arbeide.

Bygdeboksforfatter Olav Spydevold var også en ivrig fotograf, primært for å sikre lokalhistorien. Dette bildet har han tatt rundt 1910-1915, og viser døpefatet av messing og en lysestake. (Bildets eier: Varteig Historielag).

Orgelet

Orgelet i Varteig kirke er fra 1966. Ved 100-års jubileet i 1959 ble det satt ned en komité som arbeidet for å skaffe nytt orgel til kirken. Høsten 1964 var nok penger skaffet til veie, og etter 18 måneders leveringstid var orgelet på plass.

Det bygget i Snertingdal. Det er et mekanisk orgel med elektrisk vifte. Orgelet har 16 stemmer.

Det erstattet kirkens eldste orgel, anskaffet i 1891. Dette orgelet ble gitt som en gave til kirken av kjøpmann Johan Widnæss i New York.

Kirkeklokkene

Begge kirkens klokker er yngre enn selve kirken. Den største klokken er fra 1913, den minste fra 1888.

Da den nye kirken stod ferdig i 1859 ble begge de to kirkeklokkene montert i tårnet. Den største klokken var fra 1625.

Ved en begravelse i 1863 fikk denne største klokken en sprekk. Skaden ble utbedret, og det ble lyd i klokken igjen. Den ble likevel ikke riktig ren.

Ved restaureringen i 1911 ble klokke-tårnet flyttet og denne store klokken, som veide 158 kilo, fikk et balanseapparat. Det er mulig at den ikke tålte det, klokken fikk en ny sprekk på samme sted og ble ubrukelig. Denne klokken som da hadde gitt klang i Varteig i nær 300 år ble tatt ned og erstattet med en ny fra Olsen Nauens klokkestøperi i Tønsberg. Den nye klokken ble tatt i bruk 12. juli 1913.

Klokken har innskriften «Søker Herren, medens han findes, kalder på Ham den stund han er nær». Klokken ble gitt som gave av lensmann M. Larsen, noe som også står som innskrift på den.

Den andre klokken som ble montert i kirken i 1859 ble ringt i stykker i 1888, også det skal ha skjedd i forbindelse med en begravelse. Denne klokken ble erstattet da. Også denne klokken er støpt ved

klokkestøperiet i Tønsberg. Denne klokken har innskriften «Salige er de døde som dør i Herren».

Krusifiks på alteret

I 1930 fikk kirken et krusifiks. Det står på alteret og er ca 60 cm høyt. Det har innskriften «Ave crux spes unica», som betyr «Hill deg kors, vårt eneste håp».

Det finnes også messinglysestaker. Et par er fra 1650, det andre paret fra 1714.

Ved et innbrudd i kirken på 1980-tallet ble lysestakene stjålet. De kom til rette i Sannesund kort tid etter.

Brudestoler

I 1931 fikk kirken fire brudestoler i eik, med sete og rygg trukket med bøffelskinn. Stolene, som var en gave fra Olav Spydevold, er kopier av stoler i Oslo domkirke. I koret finnes også en stol med inskripsjonen «1771-1824». Denne stolen skal være laget av Hans Nielsen Hauge.

I tillegg finnes to stoler som ble innkjøpt forut for jubileet i 1959.

Tavler med prestenes navn

I i Varteig kirke finner vi to tavler av mahogny og med rammer av bjerk. På disse tavlene er navnene på kirkens sokneprester fra reformasjonen og fram til nå skåret inn.

På den ene tavlen finnes navnene på prestene fram til 1861. Den andre tavlen viser navnene på prestene fra Varteig ble eget herred i 1861 og fram til vår tid. På denne tavlen er det plass til flere inskripsjoner.

Tavlene ble gitt som en gave til kirken ved 70-års jubileet i 1929 av Olav Spydevold.

I prestesakristiet finner vi noe som vi ikke finner i så mange kirker: der er det bilder av fruene til sokneprestene i Varteig, fra 1860 og til nyere tid.

En sliter av de sjeldne

Einar Bergerud var en arbeidskapasitet av de sjeldne. Det fikk både kirke, kirkegård, kapell og prestegård i Varteig nytte godt av i flere tiår. For sin store innsats ble han da også hedret med kommunens kulturpris i 1985.

Einar Bergerud var gjennom flere tiår en mann som sto Varteig kirke svært nær – både i verv og frivillig innsats. (Bildets eier; Sissel Engen.)

Blar man i menighetsrådsprotokoller og kommunale dokumenter, støter man ofte og gjerne på Einar Bergeruds navn i forbindelse med ulike prosjekter. Noe var som lønnet medarbeider, men mye var ren frivillig innsats.

Som snekker av yrke, og i alle sammenhenger en nevenyttig kar, var Einar Bergerud god å ty til. Når praktiske ev-

ner også var kombinert med sterk personlig tilknytning til kirke og kristenliv i bygda, stilte han opp der han så at det var behov.

Verv og funksjoner

Ved et kirkejubileum kan det utvilsomt være grunnlag for å trekke fram mange som opp gjennom årene har betydd mye for kirke og menighet i bygda. Ingen behøver imidlertid å føle seg forbigått når vi spesielt nevner Einar Bergerud.

Han var kirkeverge og klokker, leder av menighetsrådet og av prestegårdstilsynet – men først og fremst var han en mann med stor kjærlighet til kirken og dens liv. Derfor var han så ofte å se i arbeidsklær ved Varteig kirke i ulike dugnadsoppdrag. Like gjerne med spett og spade under kirkegulvet, som med hammer og sag på sakristitaket.

Leder av menighetsrådet ble han forresten i 1978, da han etterfulgte broren Ole. Der satt han i fire år, før han gikk på som kirkeverge. Den funksjonen hadde han fram til storkommunen ble et faktum i 1992, og man fikk felles kirkeverge for hele Sarpsborg.

Klokker var han fra 1983, og satt fram til funksjonen ble ivaretatt av frivillige.

Benker og ventilasjon

Det vil med få linjer være umulig å gi et fyldestgjørende bilde av den innsatsen Einar Bergerud la ned i kirken.

Vi velger likevel å trekke fram den store jobben han hadde med å utbedre kirkebenkene på 1980-tallet. Selve setet ble skjøttet på og dermed gjort dypere, ryggen tettet for å gi bedre støtte for kirkegjengeren – og tverrbordet på benkeryggen med plass for salmeboka gjort dypere.

Kirke, prestegård og bygdemuseum var tre betydelige arbeidsområder hvor Einar Bergerud la ned en enorm innsats. For sitt engasjement ble han i 1985 hedret med Varteig kommunes kulturpris. Her en faksimile av omtalen i SA.

Benkene ble parvis fraktet over til kjelleren i kapellet, der Bergerud utførte snekkerjobben. Komforten på kirkebenkene ble med dette vesentlig høynet, og senere har det jo dessuten kommet puter i setene.

Raskt nevner vi også at ventilasjonsanlegget i kirken er Einar Bergeruds verk. Dessuten gjorde han et grundig arbeid for å stoppe de setningene som man oppdaget i kirken, og som i særlig grad var synlige på nordveggen.

Det var også han som bygde det nye sakristiet, og han hadde en sentral rolle under både rivingen av de gamle kirkestallene og byggingen av nytt uthus.

Kirkegård og prestegård

Einar Bergerud utviste også en unik interesse for kirkegårdskulturen, og la ned et svært omfattende arbeid for å kartlegge kirkegården og gjøre en fullstendig gravfortegnelse. Dette registreringsarbeidet ble gjort i nært samarbeid med kirketje-

ner Magne Nilsen, og dannet grunnlaget for den kirkegårdsplanen som finnes i dag.

Som kirkeverge registrerte han dessuten samtlige gjenstander og verdier som hører kirken til.

Bergerud satt også i en årrekke i prestegårdstilsynet. Ny lov om prestegårdstilsyn kom i 1956, og da ble han formann.

Einar Bergerud var en pådriver ved restaureringen av prestegården både omkring 1960 og i 1983/84. Han satt også som tilsynsleder da forpakterboligen ble bygd i 1981.

Ved sin store innsats for kirke og prestegård, og i tillegg som mangeårig styreleder for museet i Varteig, ble han på byggedagen i 1985 hedret med Varteig kommunes kulturpris. En populær avgjørelse til fordel for en arbeidskapasitet som aldri framhevet egen person.

Einar Bergerud døde i 2000, 79 år gammel.

Kirkens tro tjenere

Knut Bøe – 48 år som organist Magne Nilsen – 34 år som kirketjener

Kirke og kristenliv i Varteig har opp gjennom historien kunnet nyte godt av mange og svært tro tjenere. I moderne tid skulle vi tro at Knut Bøe og Magne Nilsen står i en særstilling – Knut med 48 år som organist og Magne med 34 år som kirketjener.

De to har i sannhet sett prester komme og gå i Varteig. – Vi har jo på mange måter vært privilegerte som har fått stå prestene nær, og dermed blitt kjent med dem på en annen måte enn den vanlige kirkegjenger. Mange av dem har vært store og spennende personligheter, og representerer et persongalleri med stor spennvidde, påpeker Magne og Knut når vi har samlet dem til en liten prat.

De blar seg i hukommelsen tilbake til Birger Ingolfstad – og nevner i rekkefølge John Røstad, Torgeir Torset, Ørnulf Elseth, Georg Høifødt, Ole Halstensen, Lars W. Godman, Lisbeth Heie Gregersen, Klara Midland og Ingrid D. Levinsen. I tillegg kommer flere vikarer, i kortere og lengre funksjonstid.

Knut har virket sammen med dem alle. Magne gikk av med pensjon i 2003, og må derfor kutte sin presteliste ved Heie Gregersen.

Variert jobb

Knut Bøe ble ansatt som organist i 1961, Magne Nilsen kom i en kombinert stilling

som blant annet kirketjener åtte år senere. Magne pensjonerte seg for fem år siden, mens Knut fortsatt besitter organiststillingen.

Hva som gjør at man blir stående så lenge i samme stillingen?

De trekker fram møtet med andre mennesker – både i sorg og glede. Dessuten varierte oppgaver i en sammenheng de verdsetter høyt.

De første årene kunne nok jobben både som organist og kirketjener være et ensomt yrke. Derfor poengterer de dagens teamarbeid mellom alle de kirkelig ansatte, og de ukentlige stabsmøtene som ble innført i Lars W. Godmans tid.

Enorm utvikling

Begge har opplevd en enorm utvikling innen sine respektive arbeidsfelt.

Knut Bøe trakterte det gamle og etter hvert nedslitte kirkeorgelet i fem år, før en privat gave i 1966 gjorde det mulig å gå til anskaffelse av nytt orgel.

Ny liturgi og ny salmebok under veis har ført til et helt annet utvalg innen kirke-musikken enn hva den gamle korallboka kunne by på. Mye ble imidlertid hentet inn fra organisasjonsarbeidet, og var derfor kjent stoff for Knut.

Om mulig har utviklingen vært enda tydeligere i Magne Nilsens virkefelt. På strengeste vinterstid måtte han tørne ut i femtiden på søndags morgenen for å fyre opp i vedovnene i kirken, og for å brøyte dersom det hadde snødd. På slutten av 1970-tallet ble vedovnene erstattet med oljekaminer, mens oppvarmingen nå ba-

Knut Bø og Magne Nilsen har til sammen 82 års fartstid i Varteig kirke - Knut med 48 år som organist og Magne med 34 år som kirketjener.

seres på elektrisitet. Apropos elektrisitet, så fikk Magne flere år med manuell ringing med kirkeklokkene før den oppgaven ble elektrifisert på 1970-tallet.

Enda tøffere tak kunne det utvilsomt være utendørs. De tolv første årene som kirketjener gravde Magne Nilsen opp gravene med spade. Teletiner fantes ikke, og han hadde kun en gammel traktor med en kompressor bakpå til hjelp for å pigge tele. Ikke rart det kunne gå hele dagen for å få kastet opp en grav.

En frisøndag i kvartalet

Knut Bø (66 år), selv ekte varting, ble ansatt som organist i bygda i april 1961, og etterfulgte dermed Thv. Bergerud på orgelkrakken. Før den tid hadde Knut blant annet hatt sommervikariater i Sandesund kapell.

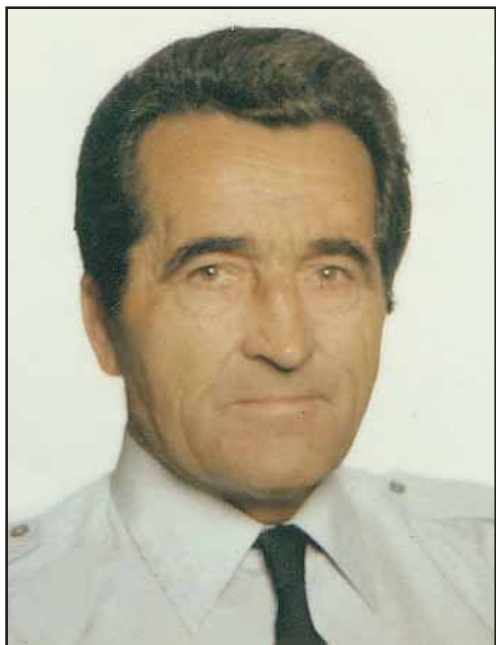
Han hadde gått i lære hos organist Erling Borgesen i Sarpsborg, og spedde senere på med et par fag ved musikkonservatoriet. Ellers er han selvlært.

Knut var også lærer ved Varteig skole fra 1966 til 2005. Det medførte forståelig nok kollisjon ved eksempelvis begravelser, men en avtale mellom skolestyret og menighetsrådet regulerte dette forholdet på en grei måte.

Mens han pensjonerte seg som lærer for tre år siden, har han fortsatt som organist. I dag dreier det seg om halv stilling, som også inkluderer ansvar for menighetskoret og medvirkning som pianist i barnesangen.

Organisten minnes en tid hvor helgefri var et fullstendig ukjent begrep. Etter hvert fikk han imidlertid én frisøndag i kvartalet. Det skulle vi tro at både han og familien satte pris på. Med årene ble det bedre, med én frisøndag i måneden.

I tillegg til gudstjenestene i kirken, ble det også holdt gudstjenestelige møter på Høgheim og Betel. På de to siste stedene ble orglene tidligere traktert av henholdsvis Thorstein Belsby og Rakel Pedersen. Med nytt menighetscenter på Hasle ble

Stanislaw Matysiak var kirketjener i Varteig fra 1958 fram til Magne Nilsen tiltrådte i en kombinert stilling i 1969. (Bildets eier: Trond Matysiak.)

det endring i strukturen, og ytterligere forandring da Hafslundsøy ble lagt til Varteig sokn.

Ordnete forhold

Magne Nilsen (67 år) er født på Nes i Hedmark. Han er utdannet møbelsnekker og hadde ti års praksis i møbel- og trevarefabrikk da han kom til Varteig 1. mai i 1969. Stillingen den gang var en kombinert stilling som vaktmester, kirketjener, kirkegårdsarbeider og kommunearbeider. Han etterfulgte Stanislaw («Stasiak») Matysiak i denne stillingen. Magne medgir at verken arbeidsforhold eller instruks var spesielt strukturert de første årene.

Selv hadde Magne blant annet ansvaret for å kappe og klyve ved både til kommunelokalet og kirken, samt snøbrøyting og søppelhenting hvor også skole og lærerbolig inngikk, foruten forefallent arbeid av ymse slag.

Med årene ble det imidlertid en ryddigere stillingsinstruks, og fra storkommunen var et faktum i 1992 ble det utelukkende oppgaver knyttet mot kirken – med ansvar for de to kirkegårdene i Skjebergdalen og Varteig.

Magne opplevde en tid hvor det å være kirketjener var en fysisk svært krevende jobb. Selv om maskinell hjelp har gjort jobben lettere, trivdes han godt også de første årene. – Det var frie tøyler, bare man fikk gjort den jobben som skulle gjøres, sier han.

Thorvald Bergerud var organist i Varteig fra 1945 fram til Knut Bøe overtok i 1961. (Bildets eier: Myrås-familien.)

Hedret

De to kirkens tjenere er for øvrig hedret for lang og god innsats. Knut Bøe ble tildelt Kongens fortjenstmedalje i sølv etter at han hadde vært organist i Varteig i 40 år. Magne Nilsen fikk overrakt Norges Vels medalje for lang og tro tjeneste da han sluttet etter 34 år som kirketjener.

Der sønner følger fedre

Ved kirkejubileet i 1959 var Otto Brenne leder av restaureringskomiteen og Normann Nordengen medlem. 50 år senere sitter sønnene Leif og Egil i nøyaktig de samme funksjonene. – Neppe tilfeldig, sier de to.

Også i forkant av 100-årsjubileet var Varteig kirke gjenstand for en omfattende restaurering. Formann i komiteen var altså Otto Brenne. Ett av medlemmene i komiteen var Normann Nordengen. De øvrige komitémedlemmene den gang var for øvrig Birger Ingolfstad, Olaf Bergerud og Martin Bergerud.

Når kirken skulle restaureres i forbindelse med årets jubileum, ble det Leif Brenne som ble valgt som leder av jubileumskomiteen. Ett av medlemmene er Egil Nordengen.

I sannhet følger sønnene i fedrenes fotspor.

Kristenarven

Verken Leif Brenne eller Egil Nordengen ser det som en tilfeldighet at de sitter i funksjonene. Det er et resultat av den kristenarven de fikk innpodet i barndomshjemmet.

– Vi vokste jo opp i kristne hjem og fikk tidlig en tilknytning til kirken. Foreldrene våre forventet nok at vi i oppveksten ble med på gudstjenestene. Kanskje ikke alltid like populært for oss ungdommene hvis det hadde blitt litt sent på lørdagskvelden, men oppfordringen hjemmefra var klar. Med årene fikk vi jo selv den samme forståelsen som våre foreldre hadde, sier de to.

De betoner betydningen av den kristne oppdragelsen i hjemmet. I så måte kan de gå flere slektsledd tilbake enn bare til sine foreldre. Egils farfar Georg Nordengen var eksempelvis en aktiv organisasjonsmann og flittig benyttet forkynner. Leifs farfar Ole S. Brenne var organist i Varteig kirke i 35 år – der for øvrig oldefar Simen trådte ”bæljen” fram til orgelet ble elektrifisert.

Var med i 1958

Med bakgrunn i fedrenes engasjement ved 100-årsjubileet, kan både Leif og Egil fortelle at de som 14-15-åring selv deltok i restaureringsarbeidet i 1958.

Leif var fast ryddegutt i og ved kirken når snekkerarbeidet pågikk, og Egil var yngstemann på arbeidslaget da faren fikk jobben med å male kirken utvendig. Malerlaget besto for øvrig av Arnt Grythe og Hilmar Belsby i tillegg til far og sønn Nordengen.

Selv om det ble en del arbeidstimer for ungguttene også den gang, tør vi nok anta at både ansvar og jobb har vært vesentlig større denne gang.

Mer anvendelig

Begge poengterer imidlertid at arbeidet med kirkerestaureringen har vært både interessant og givende, og resultatet er de svært godt fornøyd med. Med en kostnadsramme på rundt 1.8 millioner kroner er kirken totalt renoverert innvendig og malt utvendig.

Ved å senke sideskipene påpeker de også at kirken har blitt mer anvendelig – eksempelvis til konserter. Da er det også viktig å kunne konstatere at visse grep under restaureringsarbeidet har gitt en forbedret akustikk i kirken.

Planene for restaureringen av kirken kom nok på et meget gunstig tidspunkt, i en tid hvor en ellers trang kommuneøkonomi var i betydelig bedring. Dermed ble det økonomiske rammer som gjorde en ønsket oppussing mulig.

Tidlig ute

Jubileumskomiteen ble oppnevnt av menighetsrådet allerede i februar i 2006. I så måte var man tidlig ute. Ganske raskt fikk man også en arrangementskomité og en redaksjonskomité på beina.

I tillegg til Leif Brenne og Egil Norden-

Normann Nordengen var medlem både i menighetsrådet og restaureringskomiteen i 1959. (Bildets eier: Egil Nordengen.)

gen, har jubileumskomiteen bestått av Ragnhild Brenne, Reidar Handelsby og Knut Bøe, sistnevnte som sekretær. Dessuten har kirkeverge Jan-Erik Sundby tiltrådt komiteen.

Komiteens mandat var å finne en økonomisk og praktisk løsning for oppussingen av kirken, og følge opp det praktiske arbeidet under restaureringen.

Samarbeidet med kirkevergen blir berømmet, og Leif Brenne understreker også det

Otto Brenne var leder både i menighetsrådet og restaureringskomiteen i 1959. (Bildets eier: Leif Brenne.)

gode samarbeidsklimaet som har vært innad i komiteen.

Lederen på sin side får en samlet komites honnør for innsatsen. – Leif har gjort langt mer enn man kunne forvente av ham som komiteens leder. Arbeidet i planleggingsfasen, kontakt med konsulenter og kontinuerlig oppfølging av håndverkere har vært en kjempejobb, sier Egil Nordengen. Lederen vil imidlertid fordele rosen, ikke minst til Knut Bøe som sekretær og viktig støttespiller.

Beholdt stilen

Som såkalt listeført kirke, er det klare begrensninger for hvilke forandringer som kan foretas i kirken. Riksantikvaren er i så måte øverste myndighet, mens noe ansvar også er overført til Biskopen.

En omfattende restaurering, slik tilfellet har vært med Varteig kirke, har krevd hyppig dialog med både riksantikvar og biskop. Leif Brenne medgir at det har gått med mye tid til planlegging, men er glad for at man nå har fått en total ansikts-

Leif Brenne (t.v.) og Egil Nordengen hadde de samme funksjoner i jubileumskomiteen foran årets kirkejubileum som fedrene deres hadde i restaureringskomiteen for 50 år siden.

løftning. Det gjelder fra stensettingen utendørs – som for øvrig i sin helhet er gjort med dugnad og sponning – til arbeidene på selve kirken.

Selv om det er gjort noen fysiske forandringer, eksempelvis ved at repotene i sideskipene er fjernet, understreker både Brenne og Nordengen at stil og kultur i kirken er beholdt.

Oppussingen innebar helt ny belysning i kirken, stoler i sideskipene og nye puter i kirkebenkene, mens fargene fra kirkere restaureringen i 1958 ble beholdt.

På halvveien

Akustikken i kirken har vært alt annet enn god, noe som nok en del solister både har fått merke og bemerket.

Når kirken skulle restaureres til jubileet, ønsket man også å få forbedret akustikken. Etter klare anbefalinger fra konsulenter, gikk jubileumskomiteen inn for både å fjerne teppene i kor og ved alterring, og skifte ut de strekte takene og veggene til fordel for flerlags gipsplater.

Riksantikvaren ønsket imidlertid i utgangspunktet ingen forandringer.

Det ble en ganske langvarig prosess, men med Biskopens vedtak møttes man på halvveien. Teppene i kor og alterring ble fjernet. Dessuten fikk man aksept på å fjerne det strekte taket til fordel for tre

Rødt forbeholdt de kongelige

De røde løperne bør være forbeholdt de kongelige, mener Biskopen. I alle fall var det begrunnelsen for at jubileumskomiteen i Varteig måtte skifte farge på løperen som ligger i midtgangen.

Den gamle, røde løperen var såpass slitt at komiteen gikk for å anskaffe ny løper i forbindelse med restaureringen. Og man ville gjerne beholde den gamle rød-fargen, slik man var vant til det gjennom femti år.

Derfor kom nok beskjeden fra Biskopens kontor noe overraskende. Varteig kunne velge blant alle de farger man ønsket, bare ikke rødt. For den røde løperen var for de kongelige.

I samråd med konsulenter, falt derfor valget på grønt. Noen savner muligens den røde løperen, men nå skal det også sies at grønnfargen står svært godt til fargevalget for øvrig i kirken.

lag med gipsplater. De strekte veggene måtte imidlertid beholdes.

– Vi har imidlertid for lengst fått klare tilbakemeldinger på at akustikken har blitt betydelig bedre. Sånn sett ga grepene resultater, sier Egil Nordengen og Leif Brenne.

En levende menighet

Varteig menighet er en levende menighet med stor aktivitet i et variert arbeid. Også formen på kirkens arbeid har endret seg vesentlig på 150 år, og mye av menighetsarbeidet finner sted utenfor selve kirkebygningen. Men det er likevel der alt har sitt utspring.

Gudstjenesten

Gudstjenesten er menighetens hovedsamling. Etter at Hafslundsøy menighet ble lagt til Varteig sokn fra 1. januar i 2006, er det gudstjeneste i disse to kirkeene ca. annenhver søndag, i tillegg til at det noen ganger gjennom året holdes gudstjeneste på Hasle menighetssenter. Gudstjenestene er godt besøkt og det er gledelig å se at sammenslåingen har virket slik at det ikke er blitt to separate menigheter i ett sokn men heller én sammensveiset menighet med to kirkehus. Her er det likevel mest naturlig å nevne det arbeidet som har base i den delen av menigheten som sokner til Varteig kirke.

Barnesang

Barnesarbeidet er en viktig del av menighetens dåpsopplæringsarbeid: Babysang (0-1 år) og småbarnssang (1-3 år) møtes seks ganger hver i semesteret, og er populære tilbud som er godt besøkt. Minsten er, som navnet antyder, et kor for de aller minste (3-6 år) og øver på Hasle menighetssenter annenhver onsdag. Mens koret Medium (6-13 år) møtes annenhver tirsdag samme sted.

Ungdomsarbeid

Det viktigste ungdomsarbeidet vi driver er konfirmantarbeidet, og det er godt over 90% av årskullene som melder seg til konfirmasjon hvert år. Ungdomsklubben Con Dios er ledet av en flott gjeng voksne ungdommer og samles på Hasle menighetssenter annenhver onsdag. Også her er konfirmantene aktive men klubben er og åpen for ungdom ellers, og er et positivt innslag i menighetsarbeidet. Det drives også et aktivt speiderarbeid tilknyttet KFUM på Hasle som vi samarbeider med.

Det er barnemisjonsforeninger som samles jevnlig, både på Furulund og Høgheim, og vi driver søndagsskole i samarbeid med Filadelfia, i deres lokaler. Også på Ise er det søndagsskole. De samles på Betania.

Går vi over til arbeidet blant voksne er også dette omfattende, selv om mange foreninger er redusert i medlemstall eller lagt ned de senere årene.

Foreningslivet

Men fortsatt samles disse foreningene jevnlig:

Furulund fellesforening, Neaskogs kvinneforening, Ovaskogs kvinneforening, Misjonssambandet som har sine møter på Høgheim og på Breidablikk, Hasle misjonsforening, Sjø-mannsmisjonsforeningen Blåmyra og dessuten Høgheim musikklag og Varteig musikklag..

På Ise går det meste av arbeidet på tvers av menighetsgrensene mellom Varteig og Skjebergdalen menigheter.

Misjonssambandet på Betel har misjonsmøter to ganger i måneden, formiddagstreff en gang i måneden og Lyngblomsten syforening samles to ganger i måneden.

Normisjonen

Normisjonsforeningene i Varteig og på Ise ble slått sammen for noen år siden til VI-Normisjon. De driver et aktivt arbeid på Hasle menighetssenter med storsamlingen søndag i måneden, der også mange unge familier er aktive. I samarbeid med Menighetsrådet har VI-Normisjon undervisningskvelder én torsdag i måneden. De har også noe virksomhet på Betania Ise. Foruten søndagsskolen som alt er nevnt, er det formiddagstreff en gang i måneden og en kvinneforening som samles i hjemmene en gang i måneden.

Breidablikk

Breidablikks venner er fortsatt i aktivitet og har noen faste arrangementer i året. Bl. a 17.mai-fest og juletreff, og de er med og arrangerer Seniorettreff på Breidablikk en fredag i måneden.

KFUM/K

KFUM/M har en aktiv gruppe på Hasle som også samles en fredag i måneden med et variert program.

Vi er veldig glade for å ha et godt samarbeid med organisasjonene slik at vi kan regne også det arbeidet som der drives som en del av vår menighet.

Menighetskor

Varteig menighetskor samles til øvelse på mandager på kommunelokalet, og er et flott innslag i menighetens liv som bidrar med et positivt miljø og deltar både i gudstjenester og andre sammenhenger.

Mange frivillige

Vi er glade for å ha et stort korps av frivillige medarbeidere. Uten dem var det ikke mye vi ville fått til, og alle oppgaver er like viktige. Vi tar gjerne i mot nye frivillige hender også, om noen har lyst til å engasjere seg mer aktivt.

Sentralt i bygda

Varteig kirke står sentralt i bygda og er en viktig del også av bygdas liv. Vi opplever at mange utflyttede vartinger kommer «hjem» for bryllup og dåp, eller bare på besøk ved høytidene og andre anledninger. På Bygdedagen i juni er 50-års konfirmantene et fast innslag, og det er alltid hyggelig. Vi er også glade for samarbeidet med andre foreninger i bygda, som for eksempel Bygdekvinnelaget og Historielaget, og setter pris på at så mange føler en tilknytning til kirken også om de ikke er av de mest aktive brukerne.

Stor kontaktflate

Vi har også en omfattende kontakt med mennesker i mange situasjoner gjennom året, i forbindelse med dåp, konfirmanter, bryllup og begravelser. Soknepresten besøker også jbuilanter som fyller 80 år, 85 år, 90 år osv. med en blomst fra menigheten ved Diakoniutvalget. Og diakoniutvalget har og en egen besøkstjeneste, foruten at de har flere arrangementer på Vartun hvert semester der også soknepresten og organisten er og har andakt annenhver uke, med nattverd en gang i måneden.

Dette er bare kort fortalt om menighetens liv. Det er en sprek og aktiv 150-åring vi nå feirer. – Skjønt menighet har det vært i Varteig langt lenger enn i 150 år og vi vil alltid arbeide for at stadig nye generasjoner skal få et forhold til kirken og menigheten og først og fremst til Jesus, så Varteig menighet kan bestå like til tidens ende.

Hvem bestemmer i Kirken?

Når en kommer til gudstjeneste i den lokale kirken, er en som regel kjent med de personene som gjør tjeneste der. Prest, organist, klokker/tekstleser, kirketjener. Noen ganger møter vi også diakon og kateket. Men hvem er det som bestemmer i kirken, hvem tar de viktige og overordnede valg over kirkens totale virksomhet?

Den norske kirke kalles en statskirke. Det innebærer at kirken er en del av den offentlige forvaltningen. Kongen er Den norske kirkes formelle overhode. Kirkens materielle og økonomiske drift finansieres gjennom statlige og kommunale midler. Lover som berører kirken blir vedtatt av Stortinget. Og det er Kirke- og Kulturdepartementet sammen med Kirkemøtet og Bispemøtet som ivaretar de mest sentrale kirkelige funksjoner.

Kirkelig Fellesråd

Det kom ny kirkelov i 1996. Den slår fast at det i alle kommuner som har mer enn ett kirkesokn, skal ha et kirkelig Fellesråd. Dette skal ivareta de administrative og økonomiske oppgavene på vegne av alle

sokn i kommunene. Fellesrådet skal også lage mål og utarbeide planer for den kirkelige virksomhet i kommunen. Det skal ta vare på kirkenes interesser i forhold til kommunen. Kirkeloven holder fast på at kommunen har det økonomiske ansvaret for den lokale kirke. Men loven flytter ressursforvaltningen og arbeidsgiveransvaret fra kommunestyret og over til det kirkelige Fellesråd. Dermed har kommunen fått et kirkelig organ å forholde seg til når det skal utarbeide et kirkebudsjett for kommunen.

Menighetsrådet

Dette er også nedfelt i kirkeloven, og der heter det: «menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet rettet mot alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet. Særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt. At syke og døende kan bli nådd med Ordet og sakramentene, og at de dømte får dåpsopplæring.»

Menighetsrådet avgjør når det skal være pengeinnsamling i kirken og forvalter selv de midlene som blir samlet inn.

Staben i Varteig sokn i jubileumsåret. Bak fra venstre organist Knut Bøe, vik. kirketjener Bjarne Arntsen, sokneprest Ingrid D. Levinsen og prostiprest Leif Levinsen. Foran fra venstre menighetspedagog Kirsten Brandt, daglig leder Sidsel Mathisen og kirketjener May Lisbeth Johansen. Innfelt: organist Britt M. Sørлие.

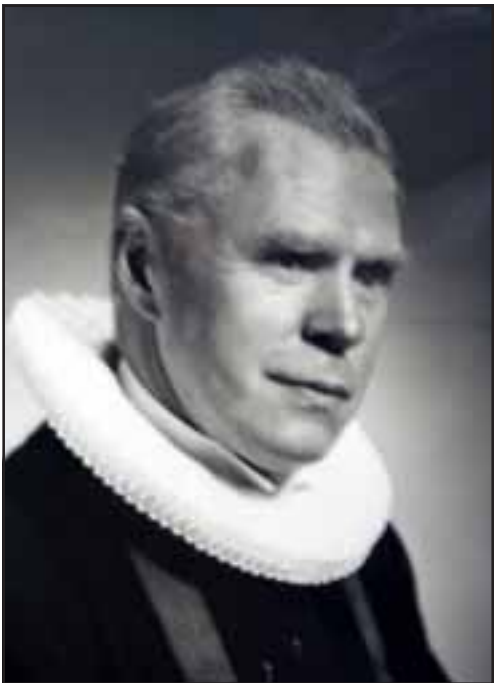

Komitéen som arbeidet med jubileumsskriftet til jubileet i 2009. Fra venstre Øistein Bøe, Knut Bøe, Ingrid D. Levinsen, Ketil Strebel og Torstein Wågsås.

Sokneprester i Varteig

fra Varteig ble eget soknekall 1861

Anders Andersen	1861-1868
Fredrik Sigismund Schiørn	1869-1877
Job Arveschoug Neumann	1877-1883
Jens Jonas Elstrand Jansen	1883-1890
Lars Petter Gill	1890-1906
Johan Norberg Bolstad	1906-1915
Karl Ludvig Vold	1915-1918
Henrik Greve Hille	1919-1927
Birger Sinding	1927-1937
Trygve Lavik	1937-1949
Johan Arnt Wenaas	1949-1957
Birger Ingolfstad	1957-1972
John Røstad	1972-1973
Torgeir Torset	1973-1978
Ørnulf A. Elseth	1979-1986
Ole H. Halstensen	1987-1990
Lars W. Godman	1990-2004
Ingrid D. Levinsen	2005-

Birger Ingolfstad var sokneprest i Varteig i 15 år, fra 1957 til 1972.

Lars W. Godman var sokneprest i Varteig i 14 år, fra 1990 til 2004.

Menighetsrådets ledere

de siste 50 år

Otto Brenne	1957-1959
Birger Ingolfstad	1960
Otto Brenne	1961
Ingemann Glenne	1962-1965
Anders Sælid	1966- 1973
Ole Bergerud	1974- 1977
Einar Bergerud	1978- 1981
Tor Ivar Juliussen	1982- 1987
Kari Skaar	1988- 1989
Ingunn R. Larsen	1990-1993
Helene Spydevold	1994-1995
Reidar Handelsby	1996-1997
Torstein Wågsås	1998-2005
Torleif Thalberg	2006-

(da Hafslundsøy ble tillagt Varteig sokn)

Valgte kirkeverger

perioden 1958-2009

Hilmar Belsby	1958-1969
Johannes Bøe	1970-1973
Øivind Bergerud	1974-1977
Ivar Aronsen / Leif Brenne	1978-1981
Einar Bergerud	1982-1991

Heretter blir denne oppgaven overtatt av Fellesrådets admin/kirkevergen

Jubileumssalmen

Før tiden som vi har her nå

Til Varteig kirkes 150-års jubileum

Torstein Wågslis

Carl-Andreas Ness -08

The image shows a musical score for a hymn. It consists of two systems of music. The first system includes a vocal line (Vokaler) with a tempo marking of quarter note = 75, a melody line (Melodi) with lyrics, and a piano accompaniment. The second system continues the melody and piano accompaniment. The lyrics are: 'Før ti - den som vi har her nå, var du, vår Gud og Far. I kjøtt og blod deg in-gen så, du guddoms - or - det var.'

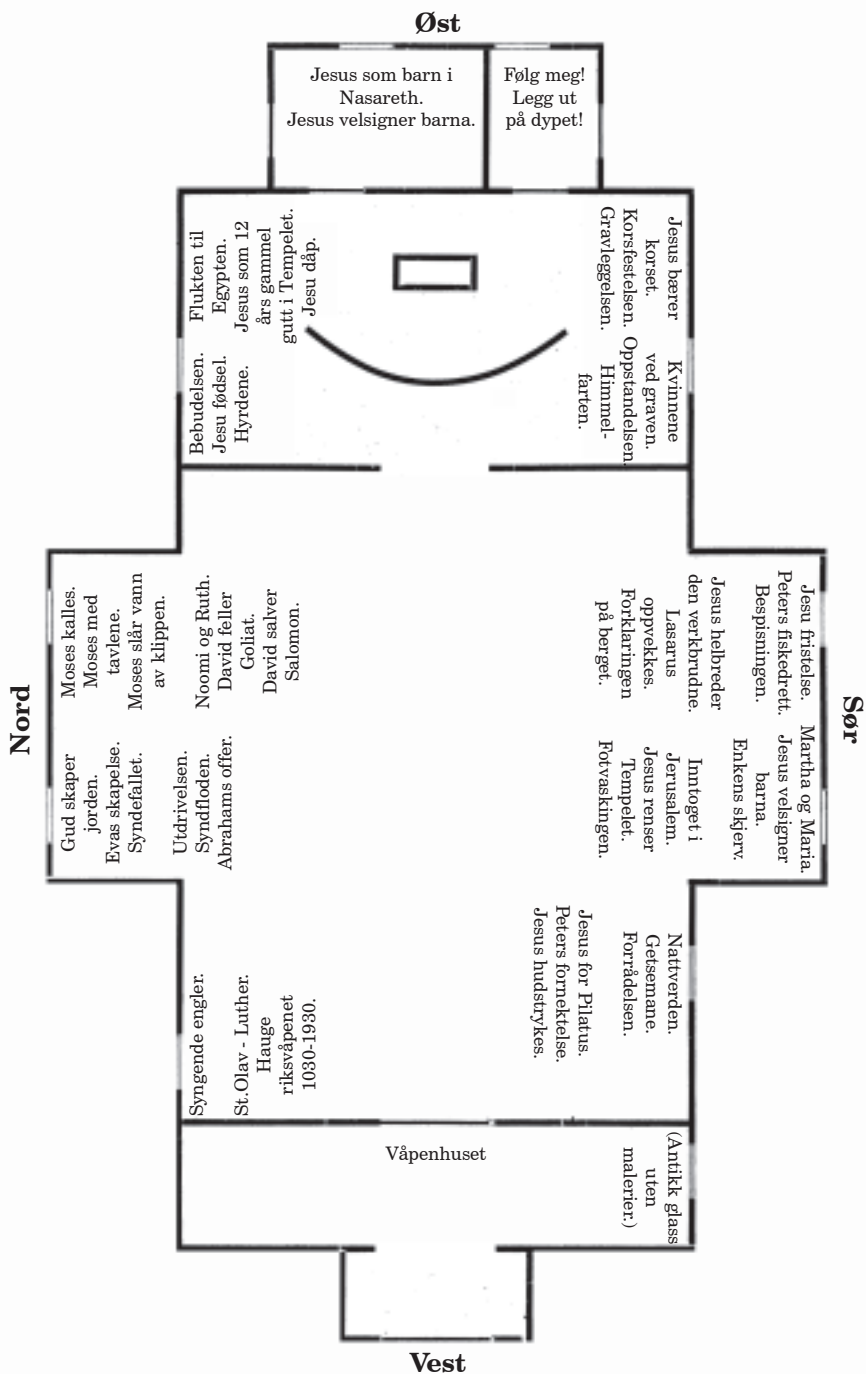
1 Før tiden som vi har her nå
var du, vår Gud og Far.
I kjøtt og blod deg ingen så,
du guddomsordet var.

2 Fra Evigheten kom du med
en Jord du skapte selv,
og kaos til en kosmos ble
med hav og himmelhvelv

5 Tilbake er du om en stund,
og Dagen ukjent er.
Får jeg da høre av din munn:
Du en av mine er?

3 I bildet ditt, med dine trekk,
fikk mennesket din ånd
og likevel seg vender vekk
med forbudt frukt i hånd.

4 Som bror og venn du steg her ned
midt i vår armods nød.
Men Gledesropet endte med
et skrik om kors og død.

Grunnplan av Varteig kirke med angivelse av motivene på glassmaleriene.

Varteig kirke fotografert ved inngangen til jubileumsåret, nyttårsdagen 2009.

Kilder

Olav Spydevold: Varteig, en liten bygds historie, 1952
Martin Dehli: Varteig kommune. Fra begynnelse til slutt, 1994
B. Sinding / O. Spydevold: Varteig kirke, 70-årsjubileum, 1930
John Myrås, Birger Ingolfstad: Varteig kirke 100 år, 1959
Årbok for den norske kirke, årg. 2003

Fra kirkens arkiv:

Menighetsrådets møteprotokoll 1950-60
Menighetsrådets møteprotokoll 1961-66
Menighetsrådets møteprotokoll 1967-76
Menighetsrådets møteprotokoll 1977-90
Menighetsrådets møteprotokoll 1991-
Menighetsrådets Orgelkomite av 1964
Kaldsbog for Varteig Sognekald

Ulike utgaver av Varteig Menighetsblad

Noen muntlige kilder

Nyere bilder er tatt av Ove Brandt, Bjarne Arntsen, Øistein Bøe, Kjell Einar Andersen og Ketil Strebel.

***Takk til de som har støttet
Varteig kirkes 150 års-jubileum:***

**AB Landbruk
Asbj. M. Skoglund
Bratset Regnskap
Bergerud gård
Brenne Agro
Brennes Auto
Brdr. Lunde
Bygger'n
DnB Nor
Fargerike Egil Pedersen
Gundersen Galvaniske
Hagemaskiner
Halvorsen & Hansen
Johansen Granitt
Jølstad begravelsebyrå
Kultorp Bilverksted
Lions Club Varteig
Malermester Forsberg
Navestad Bygg
Rakkestad Energi
Sarpsborg Park & Anlegg
Skarpnord
Tore E. Nilsen begravelsebyrå
Tune Utemiljø
Varteig Taxi
Vestby Planteskole
Walther Maskin
Østfold Energi**

